

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Rapport 2011:11

EU:s påverkan på fysisk planering

– en kartläggning av EU-initiativ
inom miljöområdet

EU:s påverkan på fysisk planering

– en kartläggning av EU-initiativ inom miljöområdet

Boverket juni 2011

Titel: EU:s påverkan på fysisk planering

Rapport: 2011:11

Utgivare: Boverket juni 2011

Upplaga: 1

Antal ex: 80

Tryck: Boverket internt tryckeri

ISBN tryck: 978-91-86827-26-7

ISBN pdf: 978-91-86827-27-4

Sökord: EU, fysisk planering, miljöpolitik, strategisk miljöbedömningar, miljömål, miljö kvalitetsnormer, miljöinformation, miljödata, klimat, naturskydd, biologisk mångfald, kustzonsplanering, vatten, hav, luft, farliga ämnen, buller översvämningar, avfall

Publikationen kan beställas från:

Boverket, Publikationsservice, Box 534, 371 23 Karlskrona

Telefon: 0455-35 30 50

Fax: 0455-819 27

E-post: publikationsservice@boverket.se

Webbplats: www.boverket.se

Rapporten finns som pdf på Boverkets webbplats.

Rapporten kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Boverket 2011

Förord

Fysisk planering är inte ett kompetensområde för EU, vilket innebär att det är upp till medlemsländerna att reglera den verksamheten. Ändå tas det många initiativ och fattas många beslut inom EU som påverkar förutsättningarna för fysisk planering. Inte minst gäller detta EU:s miljöpolitik. Syftet med denna rapport är att göra en översikt över olika miljöinitiativ inom EU som har betydelse för svensk fysisk planering. Följande områden inom EU:s miljöpolitik behandlas i rapporten: Klimat, Naturskydd och biologisk mångfald, Buller, Vatten, Utsläpp av farliga ämnen, Strategisk miljöbedömning, Översvämning, Integrerad kustzonsplanering, Miljöinformation /Miljödata, Hav, Avfall och Luft. Förutom dessa områden behandlar studien också hur miljöfrågorna hanteras inom EU:s stadspolitik samt samband mellan EU och det svenska miljömålssystemet och miljö kvalitetsnormerna.

Det finns andra politikområden inom EU som också omfattar miljöfrågor och som påverkar fysisk planering, t.ex. EU:s energipolitik, transportpolitik och jordbrukspolitik, men vi har i denna första kartläggning varit tvungna att avgränsa arbetet.

En viktig fråga är *hur* man ska försöka följa vad som händer inom ett fält där så många olika myndigheter och experter är involverade i arbetet. Sist i rapporten ges ett förslag om detta.

Rapporten har på Boverkets uppdrag tagits fram av Daniel André på SWECO. Ylva Rönning har varit projektansvarig på Boverket.

Karlskrona juni 2011

Martin Storm
verksamhetschef

Sammanfattning

Den europeiska miljöpolitiken pekas ofta ut som det sektorsområde inom EU som har störst betydelse för planeringen. Syftet med denna studie har varit att kartlägga på vilket sätt och inom vilka miljöpolitikområden som EU påverkar den fysiska planeringen. Studiens fokus har legat på de områden där EU har tilldelats befogenhet att utarbeta regler och bestämmelser. Även om EU saknar befogenhet inom fysisk planering visar studien att EU kan använda sig av en rad instrument för att påverka planeringen inom miljöområdet. Dessa kan delas in i bindande och icke bindande EU-initiativ.

Bindande rättsakter

Enligt en holländsk studie¹ hade EU antagit runt 200 bindande rättsakter (direktiv och förordningar) inom miljöområdet fram till år 2000. En stor och betydelsefull del av EU:s miljölagstiftning utgörs av miljöskyddsregler som syftar till att förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp. EU har inom detta område antagit ett antal direktiv som föreskriver gränsvärden för miljökvaliteten för bl.a. luft och vatten. De bindande gränsvärdena får betydelse för planeringen och kan påverka beslut om var viss typ av bebyggelse och verksamhet ska lokaliseras. Miljökvalitetskraven som anges i EU:s rättsakter kommer i Sverige till uttryck i miljökvalitetsnormerna. Det är i storstäderna som miljökvalitetsnormerna får störst påverkan på planeringen och enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen (PBL) får planläggningen inte medverka till att en miljökvalitetsnorm överträds.

Andra bindande rättsakter som får betydelse för planeringen är de som i denna rapport introduceras som initiativ som syftar till att åstadkomma hållbar markanvändning. Införlivandet av Natura 2000-direktiven² i svensk lagstiftning har medfört vissa begränsningar både för planerad utbyggnad och pågående markanvändning. Sedan 2001 är alla Natura 2000-områden klassade som riksintressen och tillstånd för att vidta åtgärder

¹ Netherlands Institute for Spatial Research (2004) *Unseen Europe: A survey of EU politics and its impact on spatial development in the Netherlands*

² Samlingsnamn för Livsmiljödirektivet (92/43/EEG) samt Fågeldirektivet (2009/147/EG)

inom Natura 2000-områden får enbart lämnas om de skyddade naturtyperna och arterna inte blir negativt påverkade. Ett annat betydelsefullt EU-initiativ inom detta område är direktivet om strategisk miljöbedömning som fått påverkan på det svenska planeringssystemet genom skärpta krav på beslutsunderlaget och förfarandet vid planläggning.

Ytterligare ett temaområde där EU:s bindande rättsakter fått stor påverkan på planeringen i Sverige är EU:s politik för hållbart nyttjande av vatten, kust och hav. EU:s ramdirektiv för vatten har fört med sig en ny organisationsstruktur och ett nytt arbetssätt. För att uppnå målet att förbättra vattenkvaliteten har Sverige delats in i fem vattendistrikt. Med utgångspunkt från vattendirektivet har miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram utarbetats som är styrande för hur kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter ska arbeta för att uppnå vattenkvalitetskraven. Exempelvis måste kommunerna i sin planering beakta de krav som ställs i åtgärdsprogrammet för att säkerställa att inte miljö kvalitetsnormerna för vatten överskrids. Även EU:s översvämningsdirektiv har inneburit nya utmaningar för den fysiska planeringen genom att ställa krav på utarbetandet av kartor som visar översvämningshotade områden. Det marina direktivet riktar sig till kustvattnet och territorialhavet och har som mål att främja ett hållbart nyttjande av haven. Detta direktiv har ökat behovet av att utveckla metoder för en effektiv och integrerad planering av havet.

EU:s icke bindande instrument

Det finns även andra instrument som EU kan använda sig av för att påverka planeringen. Exempel på icke bindande EU-initiativ är:

- Framtagandet av policydokument och strategier som anger riktlinjer som tydliggör EU:s prioriteringar inom ett specifikt område:
 - Även om policydokumenten inte är bindande rent juridiskt kan de ändå få återverkningar på planeringen genom att påverka den politiska dagordningen och uppmärksamma vissa frågor som får prioritet framför andra (agenda setting).
- Framtagandet av program och fonder som utgör EU:s finansiella instrument för att ge stöd åt olika miljöinriktade projekt:
 - EU:s avsatta budgetmedel för miljöskydd är relativt begränsad och under perioden 2007-2013 finns 2,1 miljarder euro tillgängliga inom EU:s miljöfond Life. Utöver miljöfonden finns även möjlighet att söka projektstöd från bl.a. strukturfonderna, landsbygdsprogrammet och sjunde ramprogrammet som samtliga har miljöfrågan högt på agendan.
 - Kommissionen kan använda sig av fonder och program för att ge ekonomiskt stöd för att underlätta arbetet med att uppfylla de överenskomna prioriteringarna. Därigenom kan antagna mål och strategier på EU-nivå komma att återspeglas i olika planer och projekt i medlemsländerna.
- Forskning och övervakning av miljöinformation på EU-nivå:

- Med Inspiredirektivet underlättas tillgången till information om den europeiska miljöpolitiken. Tillgängliggörandet av geografisk miljöinformation ger stöd i planeringen. Planerare får även stöd av bl.a. Europeiska miljöbyrån (EEA) som tillhandahåller oberoende miljöinformation samt av ESPON som bedriver tillämpad forskning om EU-politikens territoriella påverkan.
- Främjande av länderöverskridande utbyte, samarbete och benchmarking görs på olika sätt och inom ramen för den öppna samordningsmetoden utbyter medlemsländerna goda erfarenheter, lär av varandra och sätter upp gemensamma mål för politiken.
- ”Naming and shaming” utgör en viktig del av EU:s miljöpolitik och innebär att de medlemsländer som ligger långt framme i miljöarbetet lyfts fram som goda föredömen medan de länder som ligger efter och inte lever upp till EU:s förväntningar blir uthängda.

Påverkan på den fysiska planeringen

Införlivandet av EU:s direktiv och förordningar i svensk lagstiftning har i första hand berört miljöbalken. Införlivandet har ofta skett genom att införa bestämmelser i miljöbalken och genom att från andra lagar, där ibland PBL, hänvisa till miljöbalken. I vilken utsträckning olika EU-initiativ påverkar planeringen är svårt att bedöma och beror bl.a. på det sätt ett visst direktiv införlivas i den nationella lagstiftningen samt hur de specifika lokala förutsättningarna ser ut. Exempelvis påverkas tätbyggda stadsområden i betydligt högre grad av EU:s miljölagstiftning än mer glesbebyggda områden. I vissa fall kan EU:s miljöregler förhindra uppkomsten av planerade verksamheter om dessa innebär att EU:s miljökrav för exempelvis buller, luft- eller vattenkvalitet överskrids. I andra fall kan EU:s miljöpolitik istället stimulera uppkomsten av en viss verksamhet. Exempelvis kan satsningar på vindkraft eller andra miljövänliga energikällor stimuleras av EU:s energi- och klimatpolitik.

Behov av uppföljning

Sammantaget visar kartläggningen att EU påverkar planeringen på en rad olika sätt och inom en rad olika områden. Kartläggningen är inte och kan förmodligen heller aldrig bli komplett utan denna studie bör ses som en grundläggande plattform utifrån vilken det är möjligt att gå vidare med fördjupade studier och analyser av de olika ämnesområdena. Inventeringsarbetet måste sedan kontinuerligt aktualiseras och hållas levande. Kartläggningen av vilka EU-initiativ som är av betydelse för planeringen kan med fördel kompletteras med ett utökat myndighetssamarbete samt genom att anordna seminarier där experter inom olika inriktningsområden kan mötas och diskutera utvecklingen inom EU.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Innehåll	9
1. Inledning och läsanvisningar	11
1.1 Bakgrund	12
1.2 Syfte	12
1.3 Avgränsning	13
1.4 Metod och källor	13
1.5 Förkortningar	14
2. Bakgrund: EU och miljöpolitiken	15
2.1 Miljöpolitiken i EU-fördragen	15
2.2 Rättsakter inom EU	16
2.3 EU:s instrument inom miljöområdet	17
2.4 En överblick över processen att ta fram EU-initiativ	23
2.5 Implementering och tillämpning i medlemsstaterna	24
2.6 Andra sektorsområden som påverkar den fysiska planeringen ...	24
Källförteckning kapitel 2	26
3. EU:s miljöinitiativ med påverkan på fysisk planering.....	29
3.1 EU:s politik för hållbar markanvändning	29
EU:s stadspolitik	29
Miljöbedömningar	33
Natur och biologisk mångfald.....	34
Sammanfattning av kopplingen till fysisk planering	37
Källförteckning: EU:s politik för hållbar markanvändning.....	38
3.2 EU:s politik för hållbart nyttjande av vatten, kust och hav	40
Vatten och översvämning.....	40
Kust och hav.....	44
Sammanfattning av kopplingen till fysisk planering	48
Källförteckning: EU:s politik för hållbart nyttjande av vatten, kust och hav.....	49
3.3 EU:s politik för att förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp	51
Miljömål och miljö kvalitetsnormer	51
Direktiv för samordnad tillståndsprövning	53
Luftföroreningar	54
Buller	55
Avfallshantering	56
Förebyggandet av utsläpp av farliga ämnen	58
Klimat	58
Sammanfattning av kopplingen till fysisk planering	61
Källförteckning: EU:s politik för att förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp	62
3.4 Miljöinformation /Miljödata.....	65
Källförteckning Miljöinformation/Miljödata	68
4. Reflektioner med förslag på framtida rapportutveckling	69

1. Inledning och läsanvisningar

Vilka miljöfrågor inom EU-samarbetet har betydelse för svensk fysisk planering och på vilket sätt? Syftet med rapporten är att öka kunskapen om detta. Fysisk planering utgör inte ett befogenhetsområde inom EU men många av de initiativ som tas inom andra områden, t.ex. vattenförvaltning och anpassning till ett förändrat klimat, kan komma att påverka förutsättningarna för fysisk planering enligt plan- och bygglagen och miljöbalken i Sverige. Syftet med denna studie är att kartlägga EU-initiativ inom miljöområdet som får betydelse för planeringen i Sverige. Fokus ligger i första hand på EU:s bindande rättsakter, dvs. förordningar och direktiv, men även andra instrument som EU använder sig av för att styra utvecklingen inom miljöområdet och som har betydelse för fysisk planering kommer att presenteras i studien. Sammanställningen är indelad i olika tematiska avsnitt, huvudsakligen valda utifrån de ansvarsområden som ingår i EU:s generaldirektorat för miljö. Därmed inte sagt att studien är avgränsad till att enbart följa de miljöpolitikområden som ligger under detta direktorat. För varje område är ambitionen att kort beskriva bakgrund och syfte med miljöinitiativet, om och hur det har implementerats i Sverige, ansvarig myndighet i Sverige samt bedömd koppling till fysisk planering.

Miljöfrågor är sektorsövergripande och enligt EU:s fördrag ska hänsyn till miljön integreras i all EU:s verksamhet. För att sätta in EU:s miljöpolitik i ett större sammanhang föregås kartläggningen av de identifierade miljöpolitikområdena av en bakgrundsbeskrivning som ger en inblick i hur miljöfrågor hanteras i EU:s övergripande verksamhet. Kartläggningen avslutas med förslag på hur man kan vidareutveckla studien och hålla den uppdaterad.

1.1 Bakgrund

Denna studie initierades som ett svar på ett återrapporteringskrav i Boverkets regleringsbrev 2009, som angav att Boverket ska redovisa arbetet inom EU gällande miljöområdet i de delar som kan få betydelse för plan- och bygglagstiftningen. Av Boverkets regleringsbrev för 2009 framgick att en av Boverkets uppgifter var att "(...) redovisa arbetet inom EU gällande miljöområdet i de delar som kan få betydelse i plan- och bygglagstiftningen." I den instruktion Boverket fick i december 2009 (SFS 2009:1482) är uppdraget något annorlunda formulerat. Fokus på miljö är borttaget, medan vikten av internationell bevakning lyfts fram desto mer. Enligt § 6, punkt 6, ska Boverket särskilt "ansvara för internationell rapportering inom sitt ansvarsområde" och vidare, enligt punkt 8, "löpa följa och redovisa hur fysisk samhällsplanering och bebyggelseutveckling, bostadsfrågorna och förutsättningarna för den nationella bostadspolitiken utvecklas inom EU". Boverket ska även, såsom punkt 9 § 6 anger, "uppmärksamma förslag till nya och ändrade EU-regler, rättsutvecklingen i övrigt samt följa annan utveckling inom EU som kan ha betydelse för den svenska bostadssektorn". Trots att det skett en skiftning från miljöområdet specifikt mot bevakning av aktiviteter inom Boverkets sakområden mer generellt, har denna studie behållit fokus mot miljö då detta i allra högsta grad utgör ett viktigt uppsiktsområde för Boverket. Inriktningen mot fysisk planering lyfts fram både i det tidigare regleringsbrevet och i Boverkets instruktion och kvarstår därför.

Det valda ämnesområdet har även koppling till miljömålsarbetet. Regeringen betonar i propositionen Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete (prop. 2009/10:155) att miljö kvalitetsmålen måste ses i ett internationellt sammanhang: "Flertalet miljö kvalitetsmål förutsätter en ambitiös miljöpolitik inom EU och i internationella sammanhang... I de strategier som tas fram för att nå miljö kvalitetsmålen, framför allt där den nationella rådigheten är liten, bör det ingå strategier för miljöarbetet inom EU och internationellt." Utifrån denna bakgrund står det klart att Boverket är i starkt behov av en ökad och förbättrad bevakning av sina sakområden ur ett internationellt perspektiv, inte minst vad gäller initiativ inom EU.

1.2 Syfte

Syftet med denna rapport är att öka kunskapen om EU:s miljöpolitik och dess påverkan på fysisk planering i Sverige. Studiens fokus ligger på att få en bild av de viktigaste rättsakterna som påverkar planeringen inom utvalda miljöpolitikområden. Utöver de juridiska instrumenten påverkar EU planeringen bl.a. genom att anta icke bindande policydokument och genom ekonomiska incitament i form av projektstöd. Även dessa former av påverkan kommer denna studie att ge inblick i. Kartläggningen ska sedan kunna användas som utgångspunkt för vidare fördjupningar av de olika ämnesområdena.

1.3 Avgränsning

Det är svårt att göra en bra avgränsning av begreppet ”miljö”, när det gäller initiativ på miljöområdet som kan få betydelse för fysisk planering. Valet av vilka områden som ska ingå i denna kartläggning utgick från ett urval av de ansvarsområden som finns under EU:s generaldirektorat för miljö. Följande miljöpolitikområden har ingått i studien: Klimat, Naturskydd och biologisk mångfald, Buller, Vatten, Utsläpp av farliga ämnen, Strategisk miljöbedömning, Översvämning, Integrerad kustzonsplanering, Miljöinformation /Miljödata, Hav, Avfall, Luft. Utöver dessa områden beaktar kartläggningen hur miljöfrågorna hanteras inom EU:s stadspolitik samt kopplingen mellan EU:s miljöpolitik och de svenska miljömålen och miljö kvalitetsnormerna.

För att stärka överblicken och tydliggöra de olika miljöpolitikområdenas inbördes relationerna har de delats in i fyra övergripande temaområden enligt följande:

EU:s politik för hållbar markanvändning	EU:s politik för hållbart nyttjande av vatten, kust och hav	EU:s politik för att förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp	Miljöinformation /Miljödata
EU:s stadspolitik	Vatten och översvämning	Miljö kvalitetsmål och normer	Miljöinformation /Miljödata
Miljöbedömningar	Kust och hav	Lufföroreningar	
Natur och biologisk mångfald		Buller	
		Avfallshantering	
		Förebyggandet av utsläpp av farliga ämnen	
		Klimat	

1.4 Metod och källor

I kartläggningen av de identifierade miljöpolitikområdena ingår förordningar, direktiv, grön- och vitböcker, program med mera som har betydelse för området fysisk planering i Sverige. En stor del av underlaget till den här sammanställningen har hämtats från internet, framförallt hemsidan för EU:s generaldirektorat för miljö, Sveriges regering, Naturvårdsverket och EU-upplysningen. En annan viktig källa har varit Dühr et al. (2010) *European spatial planning and territorial cooperation* och inspiration för kartläggningen har hämtats från den holländska studien *Unseen Europe*³.

³ Netherlands Institute for Spatial Research (2004) *Unseen Europe: A survey of EU politics and its impact on spatial development in the Netherlands*

1.5 Förkortningar

ARTS = Assessment of Regional and Territorial Sensitivity
 CAP = Common Agricultural Policy (EU: s gemensamma jordbrukspolitik)
 CAFE = Forskningsprogrammet Ren luft i Europa
 CIP = Ramprogrammet för konkurrenskraft och innovation
 CORINE = Coordination of Information on the Environment
 EEA = Europeiska miljöbyrån
 EIP Programmet för entreprenörskap och innovation
 ERUF = Europeiska regionala utvecklingsfonden
 Esbo = Konventionen om miljökonsekvensbeskrivningar
 ESDP = European Spatial Development Perspective (Regional utvecklingsplanering i ett europeiskt perspektiv)
 ESF = Europeiska socialfonden
 ESPON = European Spatial Planning Observation Network
 EG = Europeiska gemenskapen
 EU = Europeiska unionen
 FN = Förenta nationerna
 Helcom = Helsingforskommissionen
 ICZM = Integrated coastal zone management (kustzonsplanering)
 IED = Industrial Emissions Directive (Industriutsläppdirektivet)
 IEE = Programmet för intelligent energi – Europa
 IKT = informations- och kommunikationsteknik
 IPPC = Integrated Pollution Prevention and Control (Samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar)
 KOM-dokument = Kommissionens förslag till ny rättsakt, lägesrapport eller policydokument.
 LIFE = EU:s miljöfond
 LIFE+ = EU:s finansieringsprogram för miljöprojekt mellan åren 2007 och 2013
 MB = Miljöbalken
 MKB = Miljökonsekvensbeskrivning
 MKN = Miljökvalitetsnormer
 MSB = Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
 Natura 2000 = Naturreservatsnätverk som omfattar skyddade områden i hela EU
 Oskar = Konventionen om skydd av den marina miljön i nordöstra Atlanten
 PBL = Plan- och bygglagen
 RP7 = Sjunde ramprogrammet för utveckling inom forskning och teknik
 SFS = Svensk författningssamling
 SGU = Sveriges geologiska undersökning
 SMB = Strategisk miljöbedömning
 SMHI = Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
 SOU = Statens offentliga utredningar
 TEEB = the Economics of Ecosystems and Biodiversity
 TEN = Trans-European Network (Transeuropeiska nät)
 UNFCCC = FN:s ramkonvention om klimatförändringar
 VASAB = Visions and Strategies around the Baltic Sea

2. Bakgrund: EU och miljöpolitiken

I detta kapitel introduceras de grundläggande förutsättningarna för EU:s miljöpolitik, allt från den rättsliga grunden för att bedriva miljöpolitik i EU:s fördrag till hur miljöfrågan beaktas i de övergripande strategier som är styrande för EU:s arbete.

2.1 Miljöpolitiken i EU-fördragen

Romfördraget (1957) lämnade miljöfrågorna utanför det gemensamma samarbetet. Fördragets andra artikel uppger emellertid att en av EU:s uppgifter är att ”främja en harmonisk och väl avvägd utveckling”. Genom att hänvisa till behovet av att underlätta rörligheten på den inre marknaden kunde vissa regleringar antas inom områden som luftförorening, vatten och avfall. Med den Europeiska enhetsakten (1986) lyftes miljöskydd in som ett officiellt befogenhetsområde inom EU. För att kunna anta miljöskyddslag krävdes enhällighet i Europeiska rådet. Genom Fördraget om Europeiska unionen (1992), även känt som Maastrichtfördraget, togs kravet på enhällighet i rådet bort och ersattes av kvalificerad majoritet. Amsterdamfördraget (1997) lyfte fram hållbar utveckling som ett av EU:s kärnområden samtidigt som fördraget fastställde att hänsyn till miljön ska integreras i all EU:s verksamhet. Fördraget stärkte Europaparlamentets ställning som medbeslutande på miljöområdet. Lissabonfördraget (2007) innebar inga stora förändringar men bekräftade att hållbar utveckling utgör ett av EU:s viktigaste mål. Följande målsättning är enligt Lissabonfördraget styrande för EU:s arbete med miljöfrågor:

- bevara, skydda och förbättra miljön,
- skydda människors hälsa,
- utnyttja naturresurserna varsamt och rationellt,
- främja internationella insatser för att lösa regionala eller globala miljöproblem, särskilt för att bekämpa klimatförändringen.

Enligt subsidiaritetsprincipen vidtar EU åtgärder för att lösa miljöproblemen endast om dessa bättre kan lösas på gemenskapsnivå än på nationell eller regional nivå. Grundläggande principer för att uppfylla miljöpolitiken är: försiktighetsprincipen, principen om att förebyggande åtgärder bör vidtas, att miljöförstöring bör hejdas vid källan samt att förorenaren skall betala.

Principer för miljöpolitiken

Försiktighetsprincipen innebär en skyldighet att sätta in åtgärder för en verksamhet om det finns skäl att misstänka att den kan skada miljö eller hälsa, även om det saknas vetenskapliga bevis.

Principen att förorenaren betalar innebär att den som orsakat en miljöskada ska betala kostnaden för att reparera den.

Principen om förebyggande insatser innebär att man ska förhindra att miljöskador uppstår, i stället för att bara återställa miljön efter att de uppstått

Principen om åtgärdande av skador vid källan innebär att föroreningar ska motverkas där de uppstår, helst så snabbt att de inte hinner sprida sig

Källa: EU-upplysningen

2.2 Rättsakter inom EU

Regler och bestämmelser som beslutas av EU:s institutioner måste ha rättslig grund. Med detta menas att nya rättsakter måste kunna hänvisa till en fördragsartikel eller till andra rättsakter. Genomförandet av EU:s beslut kan ske med någon av följande rättsakter: förordningar, direktiv, beslut, rekommendationer samt yttranden.

Förordningar

När en förordning har trätt i kraft gäller den direkt och likadant i alla medlemsländer som en del av den nationella lagstiftningen. Vid eventuella tvister har förordningen företräde framför nationell lagstiftning.

Direktiv

Ett direktiv sätter upp bindande mål som medlemsländerna ska uppfylla men lämnar åt medlemsländerna att avgöra vilka metoder och medel som är lämpligast för att göra detta. I direktivet står när medlemsländerna senast ska ha uppfyllt föreskrifterna.

Beslut

Ett beslut utfärdas av kommissionen i enskilda ärenden och riktar sig till medlemsländer, företag eller individer. Besluten är endast bindande för den eller dem de riktar sig till.

Rekommendationer, yttranden och riktlinjer

En rekommendation eller ett yttrande är en inte bindande rättsakt. Detta innebär att medlemsländerna inte är skyldiga att följa rekommendationen eller yttrandet. En grönbok innehåller idéer om eventuella åtgärder som EU kan komma att vidta inom ett specifikt policyområde och inbjuder in-

tresserade parter att komma med synpunkter. En grönbok kan följas upp av en vitbok som innehåller officiella förslag till att utveckla policyområdet. Vitboken kan ge upphov till formella lagförslag.

2.3 EU:s instrument inom miljöområdet

Planering utgör inget befogenhetsområde för EU men trots detta kan olika EU-initiativ påverka förutsättningarna för fysisk planering. Nedan presenteras tre typer av instrument som EU använder sig av och som på olika sätt påverkar planeringen: administrativa, policy- samt finansiella instrument. Utöver dessa instrument utgör EU:s internationella åtaganden inom miljöområdet ytterligare en möjlig påverkanskanal på planeringen i Sverige. EU har inom miljöområdet mandat att ingå avtal med tredje part och har anslutit sig till flera internationella konventioner och internationella avtal för att skydda miljön. Ett av de mest betydelsefulla för miljöarbetet är FN:s ramkonvention om klimatförändringar och det tillhörande Kyotoprotokollet.

Genom att tillgängliggöra oberoende geografisk miljöinformation kan EU ge stöd i planeringen. Den viktigaste institutionen för detta är Europeiska miljöbyrån (EEA). Dessutom bedrivs tillämpad forskning inom ESPON⁴ som analyserar och beskriver hela EU:s territorium samt Norge, Island, Liechtenstein och Schweiz. I ESPON-projektet 2.4.1 analyserades den territoriella påverkan av EU:s miljöpolitik och man kunde där visa att insatser som riktar sig mot bl.a. vatten, miljöolyckor, klimatförändring, natur och biologisk mångfald, luft, buller, avfall får de största territoriella konsekvenserna. Den forskning som bedrivs inom ESPON ökar medvetenhet om EU-politikens rumsliga påverkan. Detta, tillsammans med den ökade kunskap detta leder till om svenska regioners styrkor och svagheter jämfört med andra regioner i Europa, kan påverka samhällsplaneringen.

Ett annat instrument som EU kan använda sig av men som inte behandlas i denna studie är informativa styrmedel. Med detta menas verksamheter som syftar till att upplysa medborgare och olika aktörer genom exempelvis informationskampanjer, rådgivning m.m.

EU-initiativ av administrativ karaktär

Med EU-initiativ av administrativ karaktär menas EU:s rättsliga instrument, d.v.s. direktiv och förordningar, som införlivas i svensk lagstiftning och påverkar förutsättningarna för fysisk planering i Sverige. Administrativa styrmedel är ofta tvingande. Som exempel kan nämnas EU-direktiv som anger miniminivåer som utgör lägsta standard som medlemsländerna inte får underskrida. Följande bindande rättsakter har i föreliggande rapport bedömts fått tydliga avtryck på planeringen i Sverige och kommer att behandlas mer ingående i nästa kapitel under deras respektive temaområden:

⁴ European Spatial Planning Observation Network

Rättsakt	Ansvarig myndighet i Sverige	Temaområde (enl. rapportens indelning)
SMB-direktivet (2001/42/EG)	Naturvårdsverket och Boverket	hållbar markanvändning
MKB-direktivet (85/337/EEG) som ändrats genom direktiv (97/11/EG)	Naturvårdsverket	hållbar markanvändning
Livsmiljödirektivet (92/43/EEG)	Naturvårdsverket	hållbar markanvändning
Fågeldirektivet (2009/147/EG)	Naturvårdsverket	hållbar markanvändning
Vattendirektivet (2000/60/EG)	Vattenmyndigheterna har det övergripande ansvaret för genomförandet	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Översvämningsdirektivet (2007/60/EG)	MSB och Försvarsmakten	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Dricksvattendirektivet (98/83/EG)	Livsmedelsverket och Naturvårdsverket	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Nitratdirektivet (91/676/EEG)	Jordbruksverket och Livsmedelsverket	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Grundvattendirektivet (2006/118/EG)	Naturvårdsverket, SGU och Kemikalieinspektionen	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Direktivet om MKN inom vattenpolitikens område (2008/105/EG)	Naturvårdsverket	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Avloppsvattendirektivet (91/271/EEG)	Naturvårdsverket	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Badvattendirektivet (2006/7/EG)	Naturvårdsverket	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Marina direktivet (2008/56/EG)	Havs- och vattenmyndigheten från 1 juli 2011	hållbart nyttjande av vatten, kust och hav
Luftkvalitetsdirektivet (2008/50/EG)	Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Takdirektivet (2001/81/EG)	Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Direktiv (2008/1/EG) om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar	Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Bullerdirektivet (2002/49/EG)	Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Ramdirektivet för avfall (2008/98/EG)	Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Avfallsdeponidirektivet (99/31/EG)	Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Direktiv (2000/76/EG) om förbränning av avfall	Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Sevesodirektivet (96/82/EG)	MSB	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Direktiv (2003/87/EG) om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen	Energimyndigheten och Naturvårdsverket	förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp
Inspiredirektivet (2007/2/EG)	Lantmäteriet	Miljöinformation /Miljödata
Direktiv (2003/4/EG) om miljöinformation	Naturvårdsverket	Miljöinformation /Miljödata

EU:s strategier och policydokument

Övergripande strategier och policydokument anger mål och riktlinjer som medlemsländerna har att rätta sig efter när de utarbetar nationellt anpassade program. Policydokument är inte juridiskt bindande men den öppna samordningsmetoden, som innebär att länderna sätter upp gemensamma mål för att sedan jämföra sig och utbyta erfarenheter med varandra, är tänkt att ge medlemsländerna incitament för att uppfylla de överenskomna målen. Kommissionen har en roll att koordinera medlemsländernas insatser inom dessa områden som ligger utanför EU:s kompetensområde. En viktig metod som EU använder sig av för att få medlemsländerna att uppfylla sina åtaganden är att offentligt hänga ut efterslänrare (naming and shaming).

Den senast antagna EU-strategin som kommer att få stor betydelse för EU:s fortsatta arbete är Europa 2020 som antagits under parollen ”smart och hållbar tillväxt för alla”. Nedan introduceras några av de mest betydelsefulla policydokumenten som haft betydelse bl.a. genom att sätta en agenda och ange planeringens inriktning.

Policydokument	Inriktning och koppling till planering	Typ av policy
Sjätte miljöhandlingsprogrammet	<p>Innan skydd av miljön och hållbar utveckling blev ett befogenhetsområde inom EU utgjorde miljöhandlingsprogrammen EU:s verktyg för prioriteringar inom miljöområdet. Miljöhandlingsprogrammen är icke bindande strategiska dokument som bl.a. innehåller riktlinjer för EU:s institutioner och medlemsländer och ger förslag till nya lagar. Det första miljöhandlingsprogrammet antogs 1973 och det senaste 2002.</p> <p>Det sjätte miljöhandlingsprogrammet fastställer EU:s prioriteringar och mål för den europeiska miljöpolitiken fram till 2012. Programmet redogör för vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppfylla EU:s strategi för hållbar utveckling (se nedan). Innevarande program prioriterar följande fyra områden: Klimatförändringar, biologisk mångfald, miljö och hälsa samt hållbar användning av naturresurser och hållbar avfallshandling. Syftet med programmet är bl.a. att underlätta genomförandet av gällande lagstiftning, integrera miljöhänsyn i all EU:s politik, underlätta för medborgerligt deltagande och säkerställa att miljöhänsyn beaktas i den fysiska planeringen och markanvändning.</p>	EU miljöpolicy

Europa 2020	<p>Europa 2020-strategin antogs i mars 2010 och utgör EU:s senaste strategi för tillväxt och sysselsättning. Europa 2020 ersätter den tidigare Lissabonstrategin som misslyckades med att uppnå sina uppsatta mål till 2010. Målet med Europa 2020 är att skapa en smart och hållbar tillväxt för alla.</p> <p>Utifrån EU:s strategi ska varje medlemsland under 2011 utforma en nationell strategi som preciserar vilka insatser som ska göras för att nå målen. De nationella målen och prioriteringarna ska utgå från det egna landets förutsättningar men samtidigt vara i överensstämmelse med EU:s överordnade mål.</p>	Allmän EU policy
-------------	---	------------------

EU:s strategi för hållbar utveckling	EU:s förnyade strategi för hållbar utveckling antogs av Europeiska rådet i juni 2006. Strategin bygger vidare på den s.k. Göteborgsstrategin från 2001 som togs fram för att komplettera Lissabonstrategin med dess fokus på konkurrenskraft, tillväxt och sysselsättning. Strategin för hållbar utveckling innehåller ett stort antal mål och åtgärder inom sju huvudområden. Det övergripande målet är att skapa en långsiktig hållbarhetsvision som beaktar ekonomisk tillväxt, social sammanhållning och miljöskydd.	Allmän EU policy
Östersjöstrategin	EU:s Östersjöstrategi antogs av Europeiska rådet i oktober 2009 och innebär en gemensam strategi för Östersjöregionen. Detta var första gången en strategi togs fram som inte berörde samtliga medlemsländer. Tillsammans med strategin antogs en handlingsplan som anger fyra strategiska huvudområden, inklusive en miljömässigt hållbar region. EU:s program och fonder styrs av innehållet i handlingsplanen vilket innebär att projekt enbart kan bli stödberättigade om de tar hänsyn till prioriteringarna i Östersjöstrategin.	Samarbete mellan medlemsländerna
Regional utvecklingsplanering i ett europeiskt perspektiv (ESDP)	<p>ESDP, Territoriella agendan och Leipzigstadgan har samtliga utarbetats på medlemsstaternas initiativ och har antagits vid informella ministermöten. Trots att de inte utgör officiella EU-strategier har det informella samarbetet betydelse genom att bl.a. introducera nya idéer och begrepp samtidigt som de stimulerar erfarenhetsutbyte mellan länder.</p> <p>ESDP antogs vid ett informellt ministermöte 1999 uttrycker en vision för en hållbar utveckling för Europa. Visionen bygger på tre huvudprinciper:</p> <ul style="list-style-type: none"> • en balanserad och polycentrisk stadsutveckling och ett nytt förhållande mellan tätort och landsbygd, • lika tillgång till kunskapsinfrastruktur, • hållbar utveckling och intelligent förvaltning och bevarande av natur- och kulturtillgångar 	Samarbete mellan medlemsländerna

Territoriella agendan	Agendan bygger vidare på principerna i ESDP-dokumentet och antogs vid ett informellt ministermöte i Leipzig 2007. Agendan riktar sig till alla Europas regioner och lyfter behovet av att minska stadsutbredning (sprawl) och att främja samarbetet mellan stads- och landsbygd.	Samarbete mellan medlemsländerna
Leipzigstadgan	<p>Stadgan antogs vid ett informellt ministermöte i Leipzig 2007 och riktar sig till Europas städer. Stadgan understryker bl.a. vikten av sunda och attraktiva stadsmiljöer som är hållbara att bo och arbeta i. Med antagandet av stadgan förband sig medlemsländerna till att använda sig av integrerad stadsutveckling som redskap för att uppfylla gemensamt antagna principer och strategier för stadsutveckling.</p> <p>Medlemsstaterna har på initiativ från Frankrike fortsatt det frivilliga stadsutvecklingssamarbetet för att skapa ett webbaserat verktyg för hållbar stadsutveckling – a reference framework for European sustainable development (www.rfsustainablecities.eu). Det fortsatta arbetet finansieras sedan hösten 2010 av EU-kommissionen och under 2011 ska ett 60-tal pilotstäder från medlemsländerna utvärdera verktyget. Från Sverige deltar kommunerna Umeå och Uppsala. Urbact-projektet LC-FACIL har under 2009-2011 lämnat viktiga bidrag till utvecklingsarbetet. Projektet leds av Leipzig och från svensk sida deltar Göteborgs stad.</p>	Samarbete mellan medlemsländerna

EU-initiativ av ekonomisk karaktär

EU kan genom finansiella medel påverka den planering som bedrivs i Sverige. De av EU inrättade fonderna och programmen utgör viktiga verktyg för att uppfylla antagna EU-strategier. Några av de viktigaste programmen för svenska kommuner och regionala aktörer är:

EU-instrument	Inriktning och koppling till planering
Life+	EU:s miljöfond Life upprättades för att bidra till att genomföra och utveckla EU:s miljöpolitik och miljölagstiftning. Life+ utgör EU:s finansieringsprogram för miljöprojekt under perioden 2007-2013. Drygt 2 miljarder euro finns tillgängliga att söka inom tre huvudområden: Natur och biologisk mångfald, miljöpolitik och förvaltning/styrning (governance) samt information och kommunikation.
Marco Polo II	Marco Polo är ett stödprogram inom EU som syftar till att främja utvecklingen av ett hållbart och effektivt transportsystem. Programmet pågår under perioden 2007-2013 och exempel på stödberättigade projekt är de som har som mål att minska trafiken på vägarna och göra transporterna mer miljömässigt hållbara genom att exempelvis övergå från väg- till järnväg- eller sjöfartstransporter.
Strukturfonderna	<p>Målet med EU:s sammanhållningspolitik är ekonomisk, social och territoriell sammanhållning. De regionala utvecklingsstöden har som syfte att främja de mål man gemensamt kommit överens om inom EU. Den nuvarande programperioden pågår mellan 2007-2013 och i den kan svenska aktörer söka ekonomiskt stöd inom målen "regional konkurrenskraft och sysselsättning" samt "europeiskt territoriellt samarbete".</p> <p>EU:s finansieringsbidrag kommer från de båda strukturfonderna regionalfonden (ERUF) samt socialfonden (ESF). Strukturfonderna kan på-</p>

	verka planeringen genom att medfinansiera projekt men även genom att främja gränsöverskridande samarbete mellan politiker och tjänstemän som därigenom kan bygga ut sitt nätverk och få tillgång till nya kunskaper, metoder och idéer som kan tillämpas i planeringen. Strukturfonderna gör det möjligt att söka projektstöd för miljöprioriteringar inom planeringen. Exempel på verksamhetsområden där svenska aktörer deltagit i projekt inom det territoriella samarbetsprogrammet är klimatanpassning, hållbara energilösningar, kustplanering, havsplanering, stadsutveckling och hållbara kommunikationer.
Landsbygdsprogrammet	EU:s landsbygdsprogram pågår mellan 2007-2013 och syftet är att främja en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling på landsbygden. Åtgärder som genomförs inom ramen för programmet ska beakta miljön och stimulera lokalt engagemang. Landsbygdsprogrammet är indelat i tre områden eller axlar: <ul style="list-style-type: none"> • förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft • förbättra miljön och landskapet • förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdens ekonomi.
Sjunde ramprogrammet (FP7)	FP7 pågår mellan 2007-2013 och stödjer teknik- och forskningsutvecklingen inom utvalda prioriterade områden. EU:s forskningsstöd ska utgöra ett komplement till den forskning som bedrivs i medlemsländerna. Inom området miljö och klimat finns 1,9 miljarder euro tillgängliga som även svenska aktörer kan söka. Exempel på forskningsområden som stöds är energieffektivitet, alternativa bränslen, innovativ förvaltning av stadsmiljön.
Ramprogrammet för konkurrenskraft och innovation (CIP)	CIP pågår mellan 2007-2013 och ger stöd åt små och medelstora företag som är inriktade på att öka Europas konkurrenskraft och innovation. Programmet består av tre delprogram. Miljöteknik är ett återkommande tema i samtliga: <ul style="list-style-type: none"> • Programmet för entreprenörskap och innovation (EIP) • Stödprogrammet för informations- och kommunikationsteknik (IKT) • Programmet för intelligent energi – Europa (IEE)

2.4 En överblick över processen att ta fram EU-initiativ

Sveriges riksdag har inom miljöpolitiken överfört beslutanderätt till EU:s institutioner. Europaparlamentet har medbeslutanderätt inom miljöområdet vilket innebär att EU:s miljölagar antas genom gemensamt beslut av Europaparlamentet och ministerrådet på förslag från kommissionen (ordinarie lagstiftningsförfarande). Enligt EU:s fördrag har endast kommissionen rätt att föreslå nya lagar men i praktiken härstammar många av förslagen från ministerrådet eller Europeiska rådet. Även Europaparlamentet kan uppmana kommissionen att ta fram ett lagförslag. Europeiska kommissionen är indelad i generaldirektorat varav miljödirektoratet ansvarar för att ta fram förslag till lagstiftning inom miljöområdet. I arbetet med lagförslaget konsulteras många aktörer, såsom andra generaldirektorat, medlemsländernas regeringar, ministerrådet, Europaparlamentet, företrädare för industrin, den regionala och lokala politiska nivån, olika intressegrupper m.m. Det finns även möjlighet för andra aktörer att komma in med synpunkter på olika lagförslag och policydokument under framtagandeprocessen. Att ta fram ett nytt lagförslag kan ta allt ifrån några månader till flera år och under hela denna process får kommissionen stöd av

ett nätverk av expertkommittéer som består av olika nationella tjänstemän och experter från de olika medlemsländerna. Efter att kommissionen kommit med ett lagförslag har både ministerrådet och Europaparlamentet möjlighet att göra ändringar och för att en lag ska bli antagen krävs att båda dessa institutioner är överens.

2.5 Implementering och tillämpning i medlemsstaterna

Sverige får inte ha lagstiftning som strider mot EU-rätten. Detta innebär att inom de områden där det finns en EU-förordning får Sverige inte ha egna regler. Införlivandet av EU-lagstiftningen i svensk lagstiftning sker antingen genom riksdagsbeslut eller genom att regeringen beslutar om att föra in den aktuella bestämmelsen i förordningar eller föreskrifter. I det efterföljande tillämpningsarbetet berörs flera olika aktörer på kommunal, regional och nationell nivå. Implementeringsprocessen sker i två steg: det formella inarbetandet av rättsakten i svensk lagstiftning som följs av det praktiska genomförandearbetet. Ansvaret för övervakning och datainsamling ligger i första hand på statliga verk och myndigheter samt på Europeiska miljöbyrån. Om ett medlemsland inte följer EU:s regler kan kommissionen inleda ett överträdelseförfarande. Kommissionen kan själva ta ett sådant initiativ men även privatpersoner, organisationer eller företag kan framföra klagomål om de anser att nationella myndigheter eller nationell lagstiftning inte följer EU:s regler. Som en sista utväg kan kommissionen välja att ställa ett land som inte uppfyller antagna regler inför EU-domstolen. Som exempel kan nämnas att kommissionen har stämt Sverige för brister i efterlevnaden av avloppsdirektivet vilket kan få som konsekvens att svenska städer i framtiden kan tvingas förändra sina metoder för kväverening.

2.6 Andra sektorsområden som påverkar den fysiska planeringen

Denna rapport undersöker i första hand politikområden som ligger under kommissionens generaldirektorat för miljö. Miljöfrågorna är emellertid gränsöverskridande och sedan Amsterdamfördraget har kommissionen haft som mål att lyfta miljöhänsyn i all EU:s verksamhet. Detta ställer krav på ökat samarbete mellan olika sektorer och nivåer. Bland de sektorsområden som har tydligast geografisk och rumslig betydelse, och därmed nära koppling till fysisk planering, ingår transportpolitiken, energipolitiken, regionala sammanhållningspolitiken, jordbrukspolitiken och konkurrenspolitiken.

Transportpolitiken har en nära koppling till miljöpolitiken och fysisk planering. Satsningar på infrastrukturen kan bl.a. påverka landskapet och kan ge upphov till buller, luftföroreningar m.m. EU:s transportpolitik syftar till att skapa gemensamma regler för transporter genom att ange riktlinjer för åtgärder i transportfrågor. Genom TEN-programmet (transeuropeiska nät) knyts medlemsländernas nätverk för transporter, telekommu-

nikation och energi ihop. Valet av stråk inom ramen för TEN-t får betydelse för den nationella transportpolitiken och påverkar olika städers tillgänglighet till det internationella järnvägsnätet. EU:s insatser inom transportområdet har betydelse för framväxten av hållbara transporter inom EU.

Jordbruks- och landsbygdspolitiken (CAP) får tydlig påverkan på markanvändningen i Sverige och påverkar förutsättningarna för jordbruk och boskapsuppfödande. EU:s jordbrukspolitik har under lång tid levt med krav på ökad miljöhänsyn och successiva reformer har införts som går i en grönare riktning. Genom EU:s landsbygdsprogram finns möjlighet att söka stöd för att främja en hållbar utveckling på landsbygden.

Konkurrenspolitiken har fått konsekvenser för den rumsliga utvecklingen genom att bl.a. ha bidragit till att liberalisera flygsektorn och energimarknaden. Följden av det förstnämnda var de lågprisflygbolag som bildades och som i många fall etablerat sig vid mindre flygplatser utanför storstäderna. Konkurrenspolitiken har även begränsat offentliga aktörers möjlighet att bedriva ekonomisk stödpolitik som att t.ex. reglera markpriser.

EU:s energipolitik har framförallt fokuserat på energisäkerhet genom att förstärka energinätet och att skapa en integrerad europeisk energimarknad. Under senare år har allt fler insatser inriktats mot att stödja ökad energieffektivitet och främja användningen av förnybara energikällor. Den fysiska planeringen påverkas av EU:s insatser för att omvandla och stärka energiproduktionen och energinätet.

Sammanhållningspolitiken inom EU ska bidra till ekonomisk, social och territoriell sammanhållning inom EU. Med stöd av strukturfonderna kan svenska aktörer utveckla nya planeringsverktyg eller få medfinansiering för att genomdriva infrastruktur-, landsbygds- och stadsutvecklingsprojekt. Dessutom främjar EU:s regionalpolitik bildandet av gränsöverskridande nätverk och framväxten av nya flernivåstyrningsmodeller.

Källförteckning kapitel 2

Referenser: Miljöpolitiken i EU-fördragen

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_sv.htm

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2040/a/13761>

http://www.europarl.europa.eu/factsheets/4_9_1_sv.htm

<http://www.codex.uu.se/forskningregler.shtml>

Dühr, S. et.al (2010) European spatial planning and territorial cooperation

http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/com_2005_0718_sv.pdf

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/05/06/66/dc14b704.pdf>

Referenser: Rättsakter inom EU

<http://www.eu-upplysningen.se/Lagar-och-regler/Om-rattsakterna/>

Referenser: EU:s instrument inom miljöområdet

Böhme, K. (2006) "Visst påverkar EU samhällsplaneringen i Sverige" i Blücher och Graninger Planering med nya förutsättningar: ny lagstiftning, nya värderingar

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/12367>

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28027_sv.htm

<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/EU-stod-och-bidrag/>

http://www.europarl.europa.eu/factsheets/4_9_1_sv.htm

http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/com_2005_0718_sv.pdf

<http://www.vinnova.se/sv/EU-internationell-samverkan/EUs-ramprogram/>

[http://www.sjv.se/amnesomraden/mojligheterpalandsbygden/landsbygdsprogrammet/vadarlandsbygdsprogrammet.4.7a446fa211f3c824a0e8000171998.html](http://www.sjv.se/amnesomraden/mojligheterpalandsbygden/landsbygdsprogram/met/vadarlandsbygdsprogrammet.4.7a446fa211f3c824a0e8000171998.html)

http://webbshop.cm.se/System/ViewResource.aspx?p=Energimyndigheten&rl=default:/Resources/Permanent/Static/788d9c553aaa4315a51e23179849fa57/ET2010_07w.pdf

Demokratirådets rapport (2009) *Europa efter utvidgningen*:

http://www.sns.se/document/dr_2009_rapport.pdf

Referenser: En överblick över processen att ta fram EU-initiativ

Dühr, S. et.al (2010) European spatial planning and territorial cooperation

Referenser: Implementering och tillämpning i medlemsstaterna

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GX03155

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-1280-9.pdf>

Dühr, S. et.al (2010) European spatial planning and territorial cooperation

<http://www.eu-upplysningen.se/Lagar-och-regler/Sverige-och-EU-ratten/>

Referenser: Andra sektorsområden som påverkar den fysiska planeringen

Böhme, K. (2006) "Visst påverkar EU samhällsplaneringen i Sverige" i Blücher och Graninger Planering med nya förutsättningar: ny lagstiftning, nya värderingar

SOU 2010:91 Planering på djupet - fysisk planering av havet

3. EU:s miljöinitiativ med påverkan på fysisk planering

I det följande kommer EU-initiativ som är av betydelse för fysisk planering inom rad olika politikområden att presenteras. För att underlätta läsningen och förståelsen av de inbördes relationerna mellan de olika politikområdena har presentationen delats in i fyra övergripande teman. Självfallet finns inga vattentäta skott mellan dessa teman utan indelningen utgör ett förslag på en kategorisering av olika politikområden där EU tar initiativ som får påverkan på den fysiska planeringen. Indelningen utgår således från rapportförfattarens subjektiva bedömning av vad som är kärnan i de olika politikområdena.

3.1 EU:s politik för hållbar markanvändning

De EU-initiativ som haft störst påverkan på markanvändningen i Sverige är de s.k. Natura 2000-direktiven som har betydelse för både planerad utbyggnad och pågående markanvändning. Den svenska planläggning av mark och vatten har även påverkats av SMB-direktivet som inneburit skärpta krav på att integrera miljöaspekter vid utarbetandet av planer och program. Som introduktion till detta avsnitt kommer EU:s initiativ inom stadsutvecklingsområdet att behandlas. Frågor som rör en hållbar stadsutveckling har nära koppling till ett flertal av de miljöpolitikområden som behandlas i denna studie, inte minst till frågan om vad som utgör en hållbar markanvändning.

EU:s stadspolitik

Stadsutveckling utgör inte något eget miljöpolitikområde. Däremot har en stor del av de EU-initiativ som tagits inom miljöområdet tillkommit som svar på miljöproblem som förekommer i städerna⁵. Stadsregioners roll för

⁵ Exempel på sådana problem kan vara höga bullernivåer, dålig luft- och vattenkvalitet, översvämning, vattenbrist och andra konsekvenser av klimatförändringarna.

regional utveckling är något som EU har lyft i olika sammanhang och hållbar stadsutveckling är ett återkommande tema i allt från EU:s miljöpolitik till regional utveckling, transporter och hälsa. Nedan presenteras några av de mest betydelsefulla övergripande EU-initiativen som har betydelse för utvecklingen av Europas städer.

Strategier som har betydelse för EU:s stadspolitik

Grönboken⁶ från 1990 om stadsmiljöer utgjorde starten på EU:s intresse för stadsutvecklingsfrågor. Grönboken användes, tillsammans med genomförda stadsutvecklingsprojekt inom strukturfonderna, som utgångspunkt vid framtagandet av den temainriktade strategin för stadsmiljön 2006⁷ samt Leipzigstadgan 2007 (se ruta). Den temainriktade strategin syftade till att stärka genomförandet av EU:s miljöpolitik och miljölagstiftning på lokal nivå och lyfte fram behovet av en integrerad miljöförvaltning i städerna. År 2001 antogs en gemenskapsram för samarbete för en hållbar stadsutveckling⁸. Gemenskapsramen gav möjlighet att ge finansiellt stöd åt arbetet med att genomföra EU:s miljölagstiftning på lokal nivå.

Med antagandet av ESDP 1999 fick Europa en vision för en hållbar utveckling som byggde på en balanserad och flerkärnig stadsstruktur. Strukturella och ekonomiska frågor var i fokus och det övergripande målet var att åstadkomma en mera jämnt fördelad och balanserad utveckling. Vid antagandet av den territoriella agendan 2007 hade fokus skiftat något. Målet var fortfarande en balanserad och hållbar utveckling i Europa men med den territoriella agendan lades större tonvikt vid ökad konkurrenskraft. Från att ha betonat utvecklingen i de mer perifera och strukturellt svaga regionerna lyftes istället betydelsen fram av att utveckla strategier som ser till alla regioners potential och möjligheter. Samtidigt med den territoriella agendan antog EU:s ministrar Leipzigstadgan som lyfter fram behovet av en sektorsintegrerad stadsutveckling. Medan den territoriella agendan riktar sig till alla typer av regioner riktar sig Leipzigstadgan enbart till städerna och fokuserar på deras behov.

⁶ KOM (90) 218

⁷ KOM (2005) 718

⁸ Beslut 1411/2001/EG

ESDP

Regional utvecklingsplanering i ett europeiskt perspektiv (ESDP) antogs vid ett informellt ministermöte 1999. ESDP innehåller politiska riktlinjer som syftar till att förbättra samspelet mellan politikområden som har stor betydelse för den regionala utvecklingsplaneringen. För detta anges tre huvudprinciper:

- en balanserad och polycentrisk stadsutveckling och ett nytt förhållande mellan tätort och landsbygd,
- lika tillgång till kunskapsinfrastruktur,
- hållbar utveckling och intelligent förvaltning och bevarande av natur- och kulturtillgångar

Leipzigstadgan och Territoriella agendan

Leipzigstadgan om hållbara städer i Europa och *Territoriella agendan* antogs vid ett informellt ministermöte om storstadsutveckling och territoriell sammanhållning i Leipzig 2007. *Leipzigstadgan* lyfter fram städernas betydelse vid utformningen av den framtida EU-politiken. Stadgan understryker vikten av sunda och attraktiva stadsmiljöer som är hållbara att bo och arbeta i. Genom stadgan förband sig ministrarna att inleda en debatt i respektive land om hur storstadsfrågorna ska integreras i utvecklingspolitiken på lokal, regional och nationell nivå.

Den territoriella agendan bygger vidare på de principer som antogs med ESDP-dokumentet. I agendan lyfts sex prioriteringar fram för den utvecklingsinriktade rumsliga planeringen:

- Stärka en utveckling mot flera centrum och innovation genom nätverk av stadsregioner och städer.
- Nya former för partnerskap och territoriell styrning mellan landsbygdsområden och storstadsområden.
- Främja regionala kluster med konkurrenskraft och innovation.
- Stärka och bygga ut de transeuropeiska näten.
- Främja transeuropeisk riskhantering, inklusive hanteringen av klimatförändringens effekter.
- Stärka ekologiska strukturer och kulturella resurser som ett mervärde inom utveckling

Målkonflikter utgör hinder för planeringen

Enligt EU:s antagna principer för hållbar utveckling förordas en framtida stadsutveckling som bygger på ökad förtätning och på att motverka stadsutbredning (sprawl). Problemet är att en ökad koncentration av bebyggelse till redan idag tätbebyggda områden kan orsaka miljöproblem som leder till att EU:s gränsvärden, exempelvis vad gäller luftkvalitet, överskrids. I ett delprojekt inom ByggaBoDialogen⁹ uppmärksammas problemet med att det ofta är ”de hårda” frågorna som kan kvantifieras, exempelvis buller och luftföroreningar, som prioriteras i förtätningssamtal. I rapporten framkommer att svenska kommuner är tveksamma

⁹ Provmöte i stadsförtätning (2009):

http://www.boverket.se/Global/Bygga_o_forvalta/Dokument/Bygga-Bo-Dialogen/Dokument-

[lan-](#)

[kar/Det%20goda%20samtalet/slutrapport_provmöte_i_stadsf%C3%B6rt%C3%A4tning.pdf](#)

till om de riktvärden som antagits i Sverige verkligen överensstämmer med hur EU-lagstiftningen är tänkt att fungera. I en holländsk studie¹⁰ uppmärksammas problemet med att det inte går att förlägga vissa typer av verksamheter, exempelvis sjukhus och dagis, i områden med för dålig luftkvalitet. En metod man använt för att komma till rätta med överstigna gränsvärden är att omlokalisera bussturer som lett till förbättringar av luftkvaliteten. Det finns även andra metoder för att åstadkomma minskningar av exempelvis buller, partiklar, kvävedioxidutsläpp m.m. Ett verktyg som lyfts fram i en rad olika projekt och studier är att planera för fler ”gröna” och ”blå” områden som kan bidra till att förbättra luftkvaliteten i områden som riskerar att överskrida EU:s gränsvärden.

Verktyg för att uppfylla EU:s mål inom stadsutveckling

Det finns många olika finansieringsinstrument som stödjer arbetet med en miljömässigt hållbar stadsutveckling. Till de viktigaste EU-instrumenten för att stödja miljöinitiativ i städerna hör:

- EU:s sammanhållningspolitik som har som övergripande mål att bidra till konvergens, regional konkurrenskraft och sysselsättning samt europeiskt regionalt samarbete. Svenska aktörer kan ansöka om medfinansiering från strukturfonderna för projektarbeten inom de två sistnämnda målen. Flera av de projekt som får finansieringsstöd är inriktade på miljöprioriteringar i stadsområden och behandlar frågor som klimatanpassning, avfallshantering, hållbara kommunikationer m.m.
- Det sjunde ramprogrammet för utveckling inom forskning och teknik utgör EU:s viktigaste instrument för att stödja forskningen i Europa. Miljö och klimatförändringar utgör ett av de temaområden som får finansiering. Frågor som rör städer återfinns under flera olika teman.
- Sjätte miljöhandlingsprogrammet fastställer prioriteringar och mål för EU:s miljöpolitik. Miljöfonden LIFE bidrar sedan till att genomföra den miljöpolitik som fastlagts i miljöhandlingsprogrammet. Life+ är EU:s finansieringsprogram för miljöprojekt mellan åren 2007 och 2013 och programmet ger stöd åt ett flertal pilotprojekt med bäring på miljöproblematiken i städerna.

Ökat fokus på städer efter 2013?

EU:s sammanhållningspolitik har som övergripande mål att bidra till ekonomisk, social och territoriell sammanhållning inom EU. Regionalpolitiken genomförs inom ramen för sjuåriga programperioder varav den nuvarande sträcker sig fram till 2013. I november 2010 presenterade Europeiska kommissionen sitt förslag till framtidens sammanhållningspolitik genom den femte rapporten om ekonomisk, social och territoriell sammanhållning. Kommissionen lyfter i rapporten särskilt fram städernas betydelse för en hållbar utveckling och bl.a. föreslås att en urban agenda ska tas fram. Kommissionen väntas komma med lagförslag under som-

¹⁰ Netherlands Institute for Spatial Research (2004) *Unseen Europe: A survey of EU politics and its impact on spatial development in the Netherlands*

maren 2011 och i slutet av 2012 förväntas ett nytt lagstiftningspaket kunna antas.

Miljöbedömningar

Två direktiv har antagits inom EU som ställer krav på miljökonsekvensbeskrivningar avseende planer och projekt. Båda direktiven har krävt anpassningar av lagstiftningen och båda har kopplingar till PBL.

Följande rättsakter inom EU har betydelse för miljökonsekvensbeskrivningar avseende planer och projekt

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
SMB-direktivet (2001/42/EG)	Förordning om miljökonsekvensbeskrivningar (2005:356)	Naturvårdsverket och Boverket	att bedöma vissa planers och programs miljöpåverkan
MKB-direktivet (85/337/EEG) som ändrats genom direktiv (97/11/EG)	Förordning om miljökonsekvensbeskrivningar (2005:256) Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899)	Naturvårdsverket	att bedöma inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt

Strategisk miljöbedömning (SMB-direktivet)

Enligt SMB-direktivet ska miljöbedömningar göras av vissa planer och program som kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Syftet är att integrera miljöaspekter vid utarbetandet av planer och program. Vid miljöbedömningen ska en miljörapport tas fram som sedan ska genomgå ett samrådsförfarande. I miljörapporten ska den betydande miljöpåverkan beskrivas samt rimliga alternativ identifieras, beskrivas och utvärderas.

SMB-direktivets koppling till fysisk planering

Enligt miljöbalkens sjätte kapitel är syftet med miljöbedömningar att integrera miljöaspekter i planen eller programmet så att en hållbar utveckling främjas. Från ett PBL-perspektiv är det framförallt översiktsplaner och detaljplaner som kan antas medföra betydande miljöpåverkan och som därmed omfattas av kraven på miljöbedömningar och miljökonsekvensbeskrivningar.

MKB-direktivet

Innan miljöfarlig verksamhet kan tillåtas måste en miljökonsekvensbeskrivning göras som beskriver verksamhetens effekter på bl.a. människor, djur, mark och vatten. Allmänheten har rätt att delta och yttra sig under MKB-processen. Efter ändringar i PBL-lagstiftningen år 2005 gäller numera kraven på miljökonsekvensbeskrivningar enligt miljöbalken även i vissa fall vid detaljplaneläggning¹¹. Om en detaljplan kräver miljökonsekvensbeskrivning både enligt SMB- och MKB-direktivet ska arbetet kunna samordnas.

¹¹ Bl.a. när planområdet tas i anspråk som industriområden, köpcentrum eller permanenta campingplatser

Natur och biologisk mångfald

Som ett resultat av förändrade livsmiljöer pågår för närvarande en konstant minskning av biologisk mångfald. Orsaken är bl.a. överexploatering av skogar, hav, floder, sjöar och mark. Till detta kan läggas olika former av utsläpp och föroreningar samt den allt större påverkan som klimatförändringarna har på livsmiljöerna. EU har skrivit under FN:s konvention om biologisk mångfald som syftar till att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett långsiktigt hållbart sätt. Utifrån FN:s konvention antog EU målet att stoppa förlusten av biologisk mångfald till 2010. Detta mål har man inte lyckats uppfylla utan det har istället ersatts med mer långsiktiga mål.

Följande rättsakter inom EU har stor betydelse för naturskydd och biologisk mångfald

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Livsmiljödirektivet eller Art- och habitatdirektivet (92/43/EEG)	Svensk lagstiftning inom naturområdet återfinns främst i bestämmelser i miljöbalken, förordningar samt föreskrifter.	Naturvårdsverket	att bevara livsmiljöer, vilda djur och växter
Fågeldirektivet (2009/147/EG)		Naturvårdsverket	att bevara vilda fåglar
KOM(2010) 4 Förslag till en EU-strategi och EU-mål för biologisk mångfald efter 2010			Förslag till ny strategi för biologisk mångfald som ska ersätta strategin KOM(98) 42
EU:s förnyade strategi för hållbar utveckling (10917/2/06)			EU-strategi för hållbar utveckling som bygger vidare på den tidigare den s.k. Göteborgsstrategin från 2001

Natura 2000-direktiven

EU:s naturskyddspolitik bygger i huvudsak på Natura 2000-direktiven som innefattar Livsmiljödirektivet (92/43/EEG) samt Fågeldirektivet (2009/147/EG). De områden som skyddas i enlighet med dessa två direktiv ingår i naturreservatsnätverket Natura 2000. Detta nätverk omfattar skyddade områden i hela EU och har som syfte att skydda arter och livsmiljöer av särskilt europeiskt intresse.

Strategier för biologisk mångfald

År 1998 antog EU en strategi för biologisk mångfald¹² som utgjorde en ram för utarbetandet av EU:s politik för biologisk mångfald. Strategin underströk behovet av att integrera frågan om biologisk mångfald i olika sektorsområden som jordbruk, fiske, skog, energi, fysisk planering, transport, regional utvecklingspolitik etc. I 2001 års strategi för hållbar utveckling, även kallad Göteborgsstrategin¹³, antogs målet att stoppa förlusten av biologisk mångfald och återställa ekosystem och livsmiljöer senast 2010. I handlingsplanen från 2006¹⁴ fastställdes ramarna för hur detta ska gå till. Upplägget bestod av fyra prioriterade handlingsområden som innefattade:

- Biologisk mångfald i EU,
- Global biologisk mångfald,
- Biologisk mångfald och klimatförändring samt
- Kunskapsbasen.

Under 2010 har EU arbetat med att ta fram en ny strategi med övergripande mål som sträcker sig fram till 2050, med delmål satta till 2020¹⁵. I mars 2010 antog EU:s miljöministrar en vision som uppger att målet med EU:s politik är att "stoppa förlusten av biologisk mångfald och utarmningen av ekosystemtjänster i EU år 2020, och återställa dem i den utsträckning som är möjlig, samtidigt som EU:s bidrag till arbetet för att avvärja den globala förlusten av biologisk mångfald trappas upp"¹⁶. Som ett stöd för att uppfylla visionen kommer ett antal mätbara delmål att tas fram. I den nya strategin för biologisk mångfald efter 2010 kommer grön infrastruktur att få ökad prioritet. Grön infrastruktur innebär en sammanhållen grönstruktur i städerna och ses som ett viktigt verktyg för att möta de hot mot biologisk mångfald som fragmenterade livsmiljöer och förändrad markanvändning innebär. Grön infrastruktur kommer även att ges särskild uppmärksamhet i EU:s olika finansieringsprogram.¹⁷

Verktyg för att uppfylla EU:s mål inom biologisk mångfald

Sjätte miljöhandlingsprogrammet

Natur och biologisk mångfald är ett av fyra prioriterade områden i sjätte miljöhandlingsprogrammet som sträcker sig fram till 2012. Målet är att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden och att återställa livsmiljöer och ekosystem. Åtgärder som föreslås i miljöhandlingsprogrammet inkluderar:

- Genomföra miljölagstiftningen, särskilt när det gäller vatten och luft,
- Skydda, bevara och återställa landskap,

¹² KOM(98) 42

¹³ KOM(2001) 264

¹⁴ KOM(2006) 216, Att stoppa förlusten av biologisk mångfald till 2010

¹⁵ KOM(2010) 4, Förslag till en EU-strategi och EU-mål för biologisk mångfald efter 2010

¹⁶ Europeiska miljöbyrån (2010) Europas miljö: Tillstånd och utblick 2010

¹⁷ http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/green_infra/sv.pdf

- Skydda och främja en hållbar förvaltning av skogar,
- Upprätta en gemenskapsstrategi för markskydd.

Under 2006 och 2007 gjordes en halvtidsöversyn av miljöhandlingsprogrammet där man lyfte fram behovet av att göra ekonomiska värderingar av den biologiska mångfalden. Som ett svar på detta lanserades initiativet *the Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB)*, en internationell studie om ekosystemens och den biologiska mångfaldens ekonomi.

LIFE

EU:s miljöfond LIFE utgör ett viktigt finansiellt instrument för att uppfylla EU:s naturskyddspolitik. Den del av LIFE-programmet som medfinansierar projekt som arbetar med att bevara skyddsvärda djur, växter och naturmiljöer inom EU kallas LIFE-Natur. Flera projekt som får stöd av fonden LIFE-Natur har som syfte att bevara skyddsområden inom Natura 2000-nätverket.

Ekosystemtjänster

Genom introduktionen av begreppet ekosystemtjänster har det ekonomiska värdet av välmående ekosystem kunnat lyftas fram. Genom att visa att förlusten av biologisk mångfald leder till försämrade ekosystemtjänster, och därmed till en försämring av människors välbefinnande, har man kunnat närma sig problemet med en minskad biologisk mångfald från ett nytt perspektiv. Från att ha varit en naturvårdsfråga kan man numera utifrån en ekosystemsypunkt hävda att den biologiska mångfalden är en grundförutsättning för ekonomisk tillväxt.

Ekosystemtjänster

Ekosystemen erbjuder grundläggande tjänster som är nödvändiga för att kunna använda jordens resurser på ett hållbart sätt. Exempel på ekosystemtjänster är:

- Tillhandahållande tjänster — resurser som direkt utnyttjas av människor, såsom mat, fibrer, vatten, råvaror, läkemedel
- Stödjande tjänster — processer som indirekt tillåter exploatering av naturresurser, såsom primärproduktion, pollinering
- Reglerande tjänster — naturliga mekanismer som balansering av jordens klimat, cirkulation av näringsämnen och vatten, reglering av skadedjur, skydd mot översvämning etc.
- Kulturella tjänster — den nytta människor har av den naturliga miljön för rekreations-, kulturella och för andliga syften

Källa: Europeiska miljöbyrån (2010)

Natura 2000-direktivens koppling till fysisk planering

Av Miljömålsrådets uppföljning av Sveriges miljömål 2010 framgår att det i Sverige idag finns 4 073 svenska Natura 2000-områden med en sammanlagd areal av runt 6,6 miljoner hektar. Enligt uppföljningen upp-

fyller Sverige därmed i stort sätt kraven i Natura 2000-direktiven.¹⁸ Enligt bestämmelser i 7 kapitlet miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-områden. Både planerade utbyggnader och pågående markanvändning berörs av direktiven. Tillstånd för att nyttja och bruka områden som ingår i Natura 2000-nätverket får lämnas om de skyddade naturtyperna inte skadas och de arter som skyddas inte blir negativt påverkade.

Sedan 2001 är alla Natura 2000-områden klassade som riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken. Skyddet för Natura 2000-områdena är starkare än för många andra bevarandebandsområden och det är därmed inte möjligt att göra avvägningar mot motstående intressen. De utpekade områdena är ofta lokaliserade nära städer och tätorter och en konsekvens av att ett område ingår i nätverket kan vara att viss tätortsutbyggnad som annars skulle bli av förhindras.

Ansvariga myndigheter

Ansvariga myndigheter för naturskydd och biologisk mångfald är i första hand Jordbruksverket och Naturvårdsverket men även Sveriges Geologiska Undersökning, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, Arbetsmiljöverket och Kemikalieinspektionen. Dessa myndigheter tillämpar lagstiftningen inom miljöbalken.

Sammanfattning av kopplingen till fysisk planering

EU-initiativ inom området hållbar markanvändning med störst påverkan på planeringen är Livsmiljödirektivet samt Fågeldirektivet. Införlivandet av dessa direktiv i svensk lagstiftning har medfört vissa begränsningar både för planerad utbyggnad och pågående markanvändning. Sedan 2001 är alla Natura 2000-områden klassade som riksintressen och tillstånd för att vidta åtgärder inom Natura 2000-områden får enbart lämnas om de skyddade naturtyperna och arterna inte blir negativt påverkade. Förutsättningarna för att bedriva planering i Sverige har även påverkats av EU:s SMB-direktiv som skärpt kraven på beslutsunderlag och förfarande vid planläggning.

Utöver dessa bindande direktiv har antagna EU-strategier och tillgången till EU-finansiering inom stadsutveckling och biologisk mångfald betydelse för planeringen, bl.a. genom att stödja insatser för att förtäta städer, stärka koppling mellan stad och landsbygd och att verka för en sammanhållen grönstruktur i städerna för att bevara den biologiska mångfalden.

¹⁸ Miljömålsrådets uppföljning av Sveriges miljömål (2010):

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-1280-9.pdf>

Källförteckning: EU:s politik för hållbar markanvändning

Referenser: Miljöbedömningar

SOU 2005:77 Får jag lov? Slutbetänkande av PBLkommittén

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/3770>

Referenser: Stadsutveckling

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/92/77/9b04ea55.pdf>

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/urban/pdf/urbanguide2_en.pdf

http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/iem_sv.pdf

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/territorialag-leipzigchart_ex_summary_/TerritorialAg-LeipzigChart_Ex_summary_sv.pdf

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/territorialag-leipzigchart_ex_summary_/TerritorialAg-LeipzigChart_Ex_summary_sv.pdf

<http://www.eea.europa.eu/sv/themes/urban/policy-context>

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/urban/index_en.htm

Tematisk strategi:

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/l28171_sv.htm

ByggaBoDialogen (2009), Provprojekt i stadsförtätning:

http://www.boverket.se/Global/Bygga_o_forvalta/Dokument/Bygga-Bo-Dialogen/Dokument-lan-kar/Det%20goda%20samtalet/slutrapport_provprojekt_i_stadsf%C3%B6rt%C3%A4tning.pdf

Referenser: Natur och biologisk mångfald

Europeiska miljöbyrån (2010) Europas miljö: Tillstånd och utblick 2010

<http://www.eea.europa.eu/sv/themes/biodiversity>

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/nature_and_biodiversity/index_sv.htm

<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Miljo/Naturskydd-och-biologisk-mangfald/>

Miljömålsrådets uppföljning av Sveriges miljömål (2010):

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-1280-9.pdf>

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/12738>

<http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/economics/>

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Verksamheter-med-miljopaverkan/Energi/Vindkraft/Webbvagledning-om-MKB-for-vindkraftprojekt/Natura-2000-omraden/>

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/05/06/66/dc14b704.pdf>

<http://www.wwf.se/vrt-arbete/stvattenvtmarker/flodprlmussla/life-fonden/1127676-flodprlmussla-life>

http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/green_infra/sv.pdf

3.2 EU:s politik för hållbart nyttjande av vatten, kust och hav

EU har blivit allt mer aktivt inom vattenförvaltningsområdet och har tagit fram strategier, rekommendationer och direktiv i syftet att upprätta ett hållbart nyttjande av Europas vattenresurser. Två direktiv som under senare år haft särskilt stor betydelse för planeringen av vattenanvändningen är vattendirektivet och marina direktivet. Dessa direktiv överlappar varandra geografiskt och täcker tillsammans in yt- och grundvattnet (vattendirektivet), kustvattnet (vattendirektivet och marina direktivet) samt territorialhavet (marina direktivet). Direktiven kompletterar varandra i och med att det marina direktivet täcker in de aspekter av kustvattnets miljöstatus som inte behandlas i vattendirektivet medan vattendirektivet omfattar kemiska substanser i territorialhavet.

EU:s insatser för att uppnå ett hållbart nyttjande av vattenresurserna påverkas bl.a. av internationella konventioner och av det regionala internationella arbete som bedrivs av andra organisationer. FN:s havsrättskonvention antogs 1982 och innehåller grundprinciper för nationella och mellanstatliga regler i havet in till baslinjen. Konventioner som berör svenska havsområden är bl.a. Helcom (för Östersjön) och Oskar (för Nordostatlanten) samt Esbo (konventionen om miljökonsekvensbeskrivningar). Länderna runt Östersjön antog 2007 genom Helcom en handlingsplan för Östersjön, Baltic Sea Action Plan. Syftet med aktionsplanen är att uppnå god miljöstatus till år 2021. För att uppnå handlingsplanens målsättning kom man överens om att utveckla gemensamma principer för en fysisk havsplanering som baserar sig på ekosystemansatsen. Även *Visions and Strategies around the Baltic Sea* (VASAB) verkar för en hållbar utveckling av Östersjöregionen. VASAB:s långsiktiga strategi för Östersjöregionen från 2009 ger uttryck för ett rumsligt planeringsperspektiv och förespråkar ett gränsöverskridande samarbete kring havsplanering.

Vatten och översvämning

Sjöar och vattendrag påverkas av allt från exploatering av vattendrag till övergödning, försurning, utsläpp av miljögifter och införandet av främmande arter. Detta innebär att vattenanvändningen är nära sammankopplad med markanvändningen och att aktiviteter i avrinningsområdena påverkar vattensystemet.

Följande rättsakter inom EU har betydelse för vatten- och översvämningssfrågor

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Vattendirektivet (2000/60/EG)	Svensk lagstiftning som styr vattenförvaltningen återfinns främst i bestämmelser i miljöbalken, förordningar samt föreskrifter. ¹⁹ Förordningen om förvaltning av vattenkvaliteten (2004:660)	Havs- och vattenmyndigheten får ett övergripande samordningsansvar från 1 juli 2011	Att upprätta en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område
Översvämningdirektivet (2007/60/EG)	förordning (2009:956) om översvämningssrisker	MSB och Försvarsmakten	Att upprätta en ram för bedömning och hantering av översvämningssrisker. Ska samordnas med vattendirektivet
Dricksvattendirektivet (98/83/EG)	Infört i Livsmedelslagen (SFS 2006:804)	Livsmedelsverket och Naturvårdsverket	Ska säkra god kvalitet i dricksvatten genom krav på mätning och övervakning
Nitratdirektivet (91/676/EEG)		Jordbruksverket och Livsmedelsverket	Att skydda grund- och ytvatten mot att förorenas av nitrater från jordbruket
Grundvattendirektivet (2006/118/EG)		Naturvårdsverket, SGU och Kemikalieinspektionen	En utveckling av Vattendirektivet som syftar till att stärka skyddet av grundvattnen och förhindra föroreningar från olika påverkanskällor
Direktivet om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område (2008/105/EG)		Naturvårdsverket	Dotterdirektiv till vattendirektivet och fastställer miljökvalitetsnormer för 33 s.k. prioriterade ämnen
Avloppsvattendirektivet (91/271/EEG)		Naturvårdsverket	Att motverka skador på miljön genom att ställa krav på rening av avloppsvatten från tätorter och vissa industriella processer.

¹⁹ På Naturvårdsverkets hemsida finns en sammanställning av den svenska lagstiftningen som styr vattenförvaltningen: <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Vattenforvaltning/Lagstiftning-och-vagledning/Lagstiftning/>

Badvattendirektivet (2006/7/EG)	Badvattenförordning (2008:218) innehåller bestämmelser om badvatten som kompletterar vattenförvaltningsförordningen (2004:660).	Naturvårdsverket	Ersätter successivt direktiv (76/160/EEG) och syftar till att förbättra kvaliteten på badvattnet vid kuster och sjöar genom att fastställa regler för övervakning, bedömning och förvaltning.
---------------------------------	---	------------------	---

EU:s ramdirektiv för vatten

Det övergripande syftet med EU:s vattendirektiv²⁰ är att skapa förutsättningar för medlemsländerna att gemensamt bidra till att skydda och förbättra vattenstatusen i Europa. Målet är att uppnå god vattenstatus för allt vatten till år 2015 och direktivet omfattar såväl inlandsytvatten som grundvatten, vatten i övergångszon och kustvatten²¹. Genom ett kartläggningsarbete har medlemsländerna identifierat avrinningsområden inom landets gränser och hänfört dem till avrinningsdistrikt. För att uppnå målet om god vattenstatus har medlemsländerna därefter tagit fram åtgärdsprogram och förvaltningsplaner för respektive lands vattendistrikt. Senast 2012 ska medlemsländerna ha påbörjat de åtgärder som fastslås i åtgärdsprogrammen. I Sverige är det vattenmyndigheterna som ansvarar för framtagandet av åtgärdsprogrammen.

²⁰ 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område

²¹ Vad gäller kemiska ämnen omfattas hela territorialhavet.

Vattenförvaltningens nyckelbegrepp

Baslinjen: Baslinjen följer ofta strandlinjen men kan även dras mellan uddar samt mellan öar och skär.

Territorialhav: Område som sträcker sig 12 sjömil utanför baslinjen

Kustvatten: Område som sträcker sig en sjömil utanför baslinjen

Avrinningsområde: landområde från vilket all ytvattenavrinning strömmar genom en sekvens av åar, floder och, möjligen, sjöar till havet vid ett enda flodutlopp, eller vid en enda flodmynning eller ett enda delta.

Avrinningsdistrikt: land- och havsområde som utgörs av ett eller flera angränsande avrinningsområden tillsammans med deras förbundna grund- och kustvatten, som identifieras som huvudenheten för förvaltning av avrinningsområden.

Källa:

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/water_protection_management/l28002b_sv.htm#key

Vattendirektivets koppling till fysisk planering

EU:s vattendirektiv har införlivats i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) samt i 5 kapitlet miljöbalken. Sedan 2004 är Sverige indelat i fem vattendistrikt uppdelat efter geografiska vattenavrinningsområden. Den samlade kunskapen om vattnen i vattendistriktet ska, tillsammans med en analys av hur vattendirektivets mål om god vattenstatus ska uppnås, presenteras i förvaltningsplaner. Vattenförvaltningen är organiserat i vattenförvaltningscykler som varar sex år i taget. I början av varje period görs en bedömning av vattnets status. Utifrån denna bedömning beslutas en miljökvalitetsnorm som redogör för det kvalitetskrav som ska gälla för vattenkvaliteten²². Ett åtgärdsprogram utarbetas för att verka för att normen uppnås. I åtgärdsprogrammet redogörs för hur kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter ska arbeta för att uppnå vattenkvalitetskraven. Detta görs genom att bl.a. specificera vad som ska uppnås, vilka åtgärder som behöver genomföras, när de ska genomföras och av vem. Samtliga berörda intressen ska göras delaktiga i arbetet under förvaltningscykeln och enligt havsplaneringsutredningen (SOU 2010:91) kommer framtagna åtgärdsprogram och förvaltningsplaner även att kunna användas som underlag för havsplaneringen.

Ökad risk för översvämning ställer krav på den fysiska planeringen

Europa och Sverige har under senare år upplevt stora översvämningssproblem och framtida klimatförändringar väntas förvärra läget. Som ett svar på översvämningssproblematiken antog EU 2007 ett översvämningdirektiv som reglerar hanteringen av översvämningar²³. Detta utgör tillsammans med vattendirektivet EU:s svar på de utmaningar som ökade översvämningssrisker ställer.

Hanteringen av översvämningssrisker ställer stora krav på den fysiska planeringen. I Sverige har översvämningdirektivet införlivats i svensk

²² Beslutet att införa målen i EU:s vattendirektiv som normer i miljöbalken har gett dessa en annan tyngd jämfört med alternativet att använda sig av miljökvalitetsmål.

²³ 2007/60/EG

lagstiftning genom förordning (2009:956) om översvämningsrisker. Enligt förordningen, och i enlighet med översvämningsdirektivet, ska arbetet utföras i tre steg. I ett första steg ska Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ansvara för att för varje vattendistrikt göra en preliminär bedömning av översvämningsrisken. I denna landsomfattande bedömning ska områden med betydande översvämningsrisker identifieras. I steg två ska kartor över de översvämningshotade områdena utarbetas tillsammans med kartor som visar översvämningsriskerna i de hotade områdena. Senast den 22 december 2013 ska kartorna vara färdigställda. I det tredje och sista steget ska riskhanteringsplaner för översvämningsriskerna tas fram.

Kust och hav

Kusten och havet påverkas av olika typer av aktiviteter och verksamheter. Fisket har traditionellt haft störst inverkan på de marina ekosystemen men även sjöfart, jordbruk, fiskodling, friluftsliv, turism, vind- och vågkraft, naturskydd, klimatanpassning, mineralutvinning, rörledningar och kabelnedläggning m.m. gör anspråk på havets resurser. De ökade anspråken har ökat behovet av samordning och EU har visat allt större intresse av att bidra till att finna en modell för detta.

Följande rättsakter inom EU har betydelse för planeringen av kust och hav

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Marina direktivet (2008/56/EG)	Kommer att om-sättas i svensk rätt genom en ny förordning om havsförvaltning ²⁴	Flera myndigheter hanterar det Marina direktivet i Sverige. Havs- och vattenmyndigheten får övergripande samordningsansvar från 1 juli 2011.	Det marina direktivet syftar till att upprätta en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område
KOM (2008) 791 Kommissionens färdplan för fysisk planering i kust- och havsområden:			Att uppnå gemensamma principer för EU inom fysisk planering i kust- och havsområden
KOM (2007) 575 Blåboken: om en integrerad havspolitik för Europeiska unionen			Den s.k. "blåboken" lyfter fram behovet av gemensamma verktyg för att främja en integrerad havspolitik för EU

²⁴ Läs mer på: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/68/47/ae10360.pdf> s. 140-1

Rådets rekommendation om integrerad förvaltning av kustområdena (2002/413/EG)			Innehåller gemensamma principer för kustzonsförvaltning
KOM (2009) 248 EU:s strategi för Östersjöområdet			Innehåller mål och åtgärdsförslag för att förbättra miljön i Östersjön.

EU:s marina direktiv

Det marina direktivet²⁵ har som syfte att skapa samstämmighet mellan olika politikområden, överenskommelser och lagstiftningsåtgärder som påverkar den marina miljön. Direktivet ska även säkerställa integreringen av miljöhänsyn i dessa. Huvudmålet är att uppnå god ekologisk status i haven fram till år 2020. Direktivet innehåller vissa minimikrav, även om medlemsländerna kan välja att anta hårdare åtgärder än vad direktivet föreskriver, och ställer krav på medlemsländerna att utarbeta en marin strategi som täcker in landets egna marina vatten. De marina strategierna ska tillsammans täcka in EU:s havsområden från baslinjen till territorialvattnegränsen.

EU:s marina direktiv

Det marina direktivet innebär en strategi för skydd och bevarande av den marina miljön med det övergripande målet att främja ett hållbart nyttjande av haven och att bevara de marina ekosystemen. Direktivet föreskriver att miljötillståndet i havet ska bedömas, att god miljöstatus för havet ska definieras samt att miljömål ska fastställas. Direktivet bygger på de mål och åtgärdsstrategier som tagits fram inom de regionala havsmiljökonventionerna vilket gör det juridiskt bindande. Enligt direktivet ska medlemsländerna samarbeta vid framtagandet av sina respektive marina strategier så att det sker en samordning inom varje marin region. De marina strategierna bör leda till genomförandet av åtgärdsprogram som tas fram i syfte att uppnå god miljöstatus.

Det marina direktivets koppling till fysisk planering

I december 2010 presenterade havsplaneringsutredningen sitt förslag till ett nytt system för statlig fysisk planering av havet²⁶. I utredningen fastslås att en utvecklad fysisk havsplanering utgör en grundförutsättning för att förena utveckling och bevarande i havet. Havsplaneringsprocessen föreslås utgå från ekosystemansatsen som ett övergripande ramverk för planering och förvaltning. Det marina direktivet gör inga direkta hänvisningar till fysisk planering men enligt havsplaneringsutredningens betänkande utgör en statlig fysisk planering av havet ett grundläggande verk-

²⁵ 2008/56/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område

²⁶ SOU 2010:91 Planering på djupet - fysisk planering av havet

tyg för att uppfylla det marina direktivet. Den av havsplaneringsutredningen föreslagna planeringsprocessen ska i så stor utsträckning som möjligt samordnas med tillämpningsarbetet av det marina direktivet. Detta innebär bl.a. att arbetet med den marina strategin, som Sverige åtagit sig att ta fram i enlighet med det marina direktivet, kommer att utgöra ett planeringsunderlag i arbetet med att ta fram nationella havsplaner.

Ekosystemansatsen

Ekosystemansatsen har sitt ursprung i FN:s konvention om biologisk mångfald men begreppet saknar en allmänt vedertagen definition. Utgångspunkten är att bevara ekosystemens viktigaste egenskaper och samtidigt tillåta ett hållbart nyttjande av naturresurser. För detta krävs balans mellan bevarande och nyttjande av ekosystemen som kan uppnås genom att olika åtgärder sätts i ett helhetsperspektiv för att bedöma vilka effekter de har, även på andra ekosystem eller områden än dem som de riktas till.

Källa: SOU 2010:91

Integrerad kustzonsplanering

Nära sammankopplad med havsplanering är det som kallas integrerad kustzonsplanering (ICZM) som innefattar metoder för en samordnad kustplanering. EU har under en längre tid stöttat utvecklingsarbetet av metoder för en integrerad förvaltning av kustområdena, dvs. det gränsområde som både omfattar land och hav. Ministerrådet antog 2002 en rekommendation om integrerad förvaltning av kustområdena²⁷. Rekommendationen presenterar gemensamma principer för kustzonsförvaltningen och uppmanar medlemsländerna och berörda regioner att ta fram strategier för integrerad förvaltning av kustområdena. Som en uppföljning av EU:s rekommendation tog Boverket 2006 fram rapporten *Vad händer med kusten?* som utgjorde en redovisning av hur planeringen i Sveriges kustområden överensstämmer med de principer om integrerad kustzonsförvaltning som EU rekommenderar. Slutsatsen i rapporten var att planeringen av kustzonerna måste utvecklas genom att stärka koppling mellan planering och förvaltning. Utvecklingen sedan 2006 har enligt Boverket gått framåt. Boverket har i ett uppdaterat underlagsmaterial till Miljödepartementet²⁸ konstaterat att kommunernas planering av kusten blivit bättre och mer aktuell:

”Fler översiktsplaner omfattar både land- och vattenområden och behandlar kustfrågor i särskild ordning. Särskilt effekterna av klimatförändringen till följd av utsläppen av växthusgaser samt vindkraftens utbyggnad är ämnen som nu är vanliga i planeringen, men som för fyra fem år sedan var sällsynta.”

Strategier, projekt och program

Under senare år har flera initiativ tagits i syfte att främja en samordnad planering av havet. År 2007 presenterade EU kommissionen sin vision av

²⁷ 2002/413/EG om genomförandet av en integrerad förvaltning av kustområden i Europa

²⁸ Arbetsmaterialet från 2011 har titeln *Planering och förvaltning av Sveriges kust och skärgårdar 2006 – 2010*

en framtida havspolitik, den s.k. ”blåboken”²⁹. Strategin framhåller behovet av en integrerad och sektorsöverskridande havspolitik och rekommenderar medlemsstaterna att ta fram integrerade nationella strategier för havet. ”Blåboken” antogs av EU:s ministerråd tillsammans med en handlingsplan. Året efter bjöd kommissionen in till diskussion om vilka principer som ska ligga till grund för att utarbeta en gemensam metod för fysisk planering i kust- och havsområden. Detta gjordes med *Färdplan för fysisk planering i kust- och havsområden: Att uppnå gemensamma principer för EU*³⁰.

I EU:s Östersjöstrategi³¹ framhålls havsplanering som en viktig sektorsövergripande fråga. Strategin utgör en pilotverksamhet som innebär ett nytt arbetssätt inom EU. Strategin innehåller flera åtgärder som syftar till att utveckla Östersjöregionen. Havsplanering framhålls som ett viktigt verktyg för att medla mellan konkurrerande intressen i havet. Strategin antogs tillsammans med en handlingsplan som ska uppdateras varje år. Interregprojektet *BaltSeaPlan*, som drivs av Tyskland, syftar till att ta fram en gemensam rumslig utvecklingsvision för Östersjön. Projektet har svenskt deltagande i form av KTH och Naturvårdsverket. Utgångspunkten för projektet är de nationellt antagna strategierna för havet. Exempel på andra EU-finansierade projekt som har bäring på planeringen av kusten och havet är Copranet, Plancoast och Baltic master³². Ett nyligen uppstartat projekt med EU-stöd är Plan Bothnia som HELCOM ansvarar för. Projektet syftar till att utveckla metoder för havsplanering mellan två stater Sverige och Finland i Bottenhavet. I detta projekt medverkar bl.a. Boverket och Fiskeriverket. Det ska pågå till juni 2012.

²⁹ KOM (2007) 575 en integrerad havspolitik för Europeiska unionen

³⁰ KOM(2008) 791

³¹ KOM (2009) 248

³² Coastal Practice Network (Copranet), Spatial Planning in Coastal Zones (Plancoast), Maritime Safety Across Borders (Baltic master)

EU:s strategi för Östersjöregionen

EU:s strategi för Östersjöregionen utgör en ny form av makroregionalt samarbete som utforskar ett nytt gränsöverskridande arbetssätt inom EU. Östersjöstrategin består dels av en övergripande strategi och dels av en handlingsplan som uppdateras kontinuerligt. Handlingsplanen som antogs av stats- och regeringscheferna i Europeiska rådet i oktober 2009 är uppdelad i fyra målområden. Målområdena är i sin tur uppdelade i 15 prioriteringsområden samt ett antal horisontella mål. Varje medlemsland har ett särskilt ansvar för ett antal områden och flaggskeppsprojekt. Därutöver förväntas länderna medverka i genomförandet av samtliga prioriterade områden.

Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010 (VASAB)

Genom VASAB bedrivs sedan 1992 ett mellanstatligt planeringssamarbete om rumslig utvecklingsplanering. På ministerkonferensen i oktober 2009 antogs VASAB:s långsiktiga strategi för Östersjöregionen. Strategin har utarbetats och beretts i en internationell dialog som involverat 11 länder runt Östersjön inklusive Ryssland, Vitryssland och Norge.

Helsingforskommissionen (HELCOM)

Helsingforskommissionen bildades 1974 och har som huvudsyfte att skydda Östersjöns marina miljö. HELCOM:s aktionsplan för Östersjön antogs av medlemsländerna i november 2007 och har som övergripande mål att Östersjön ska ha god ekologisk status år 2021. Nio länder runt Östersjön, inklusive Ryssland, deltar i HELCOM-samarbetet.

Sammanfattning av kopplingen till fysisk planering

EU-initiativ inom området hållbart nyttjande av vatten, kust och hav med störst påverkan på planeringen är EU:s vattendirektiv, översvämningdirektiv samt det marina direktivet. Med utgångspunkt från vattendirektivet har miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram utarbetats som är styrande för hur kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter ska arbeta för att uppnå vattenkvalitetskraven. Den kommunala planeringen måste beakta kraven i framtagna åtgärdsprogram för att säkerställa att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte överskrids.

EU:s översvämningdirektiv har medfört krav på tillgängliga planeringsunderlag i form av kartor som visar översvämningshotade områden.

Det marina direktivet ställer inga explicita krav på fysisk havsplanering men kan ändå få stor betydelse för utformningen av en nationell havsplanering i Sverige. Även Östersjöstrategin kan få betydelse i detta sammanhang genom att framhålla integrerad havsplanering som en prioriterad fråga. EU har även haft betydelse som pådrivare i arbetet med att finna metoder för förvaltningen av kustområden. EU:s rekommendation om kustplanering och den möjligheten till finansiering som erbjuds inom olika EU-program verkar, enligt Boverkets senaste uppföljningsrapport, ha fått viss effekt bland svenska kommuner som i ökad utsträckning beaktar kustområden i planeringen.

Källförteckning: EU:s politik för hållbart nyttjande av vatten, kust och hav

Referenser: Introduktionen

SOU 2010:91 Planering på djupet - fysisk planering av havet:
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/68/47/aef10360.pdf>

http://ec.europa.eu/transport/strategies/2018_maritime_transport_strategy_en.htm

<http://www.regeringen.se/sb/d/12701/a/156847>

http://europa.eu/legislation_summaries/maritime_affairs_and_fisheries/maritime_affairs/l66049_sv.htm

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Vattenforvaltning/Lagstiftning-och-vagledning/Lagstiftning/>

Referenser: Vattenförvaltning

Naturvårdsverket (2009) "Havet 2009" i *Om miljötillståndet i svenska havsområden*

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8251-5.pdf>

http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2004/vattendirektivet_och_fysisk_planering.pdf

<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2011/Klimatanpassning-i-planering-och-byggande-webb.pdf>

http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2006/vad_hander_med_kusten.pdf

http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2005/miljokvalitetsnormer_i_fysisk_planering.pdf

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/water_protection_management/l28002b_sv.htm

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Vattenforvaltning/Lagstiftning-och-vagledning/Lagstiftning/>

SOU 2010:91 Planering på djupet - fysisk planering av havet

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8321-2.pdf>

Europeiska miljöbyrån (2010) Europas miljö: Tillstånd och utblick 2010

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/97/7808aab9.pdf>

Referenser: översvämning

<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2011/Klimatanpassning-i-planering-och-byggande-webb.pdf>

<http://www.msb.se/sv/Forebyggande/Naturolyckor/Oversvammning/Oversvamningsdirektivet/>

Referenser: Hav och kust

SOU 2010:91 Planering på djupet - fysisk planering av havet

Direktiv till havsplaneringsutredningen:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/68/47/6e7a1822.pdf>

Boverket (2011) Planering och förvaltning av Sveriges kust och skärgårdar 2006 – 2010

Direktiv 2008/56/EG: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0056:SV:HTML)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0056:SV:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0056:SV:HTML)

<http://www.baltseaplan.eu/>

http://www.vasab.org/conference/upload/dokumenti/vasab_ltp_final.pdf

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-1280-9.pdf>

[\[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002H0413:SV:HTML\]\(http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002H0413:SV:HTML\)](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/soil_protection/g24229_en.htm

Boverket (2006) *Vad händer med kusten?*

Östersjöstrategins handlingsprogram

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/baltic/pdf/communication/action2009.pdf

Statsrådsberedningen (om Östersjöstrategin)

<http://www.regeringen.se/sb/d/12827>

Europeiska kommissionen (om Östersjöstrategin)

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/baltic/events_en.htm

VASAB

<http://www.vasab.org/>

HELCOM

<http://www.helcom.fi/>

3.3 EU:s politik för att förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp

Genom en rad olika direktiv och förordningar reglerar EU bl.a. frågor som rör vattenföroreningar, luftföroreningar, avfallshantering, kemikaliekontroll och buller. EU:s miljöskyddsregler innehåller vanligen minimiregler som utgör den lägsta standard som medlemsländerna inte får underskrida. Däremot kan varje medlemsland välja att anta hårdare regler än vad EU kräver. De mål och andra åtaganden som Sverige har att följa som ett resultat av olika EU-beslut eller internationella överenskommelser införlivas ibland i miljömålssystemet.

Miljömål och miljö kvalitetsnormer

Det svenska miljömålssystemet syftar till att ge ett strukturerat miljöarbete och en systematisk uppföljning av miljöpolitiken. Det övergripande målet för miljöpolitiken, generationsmålet, är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang (prop. 2009/10:155). Generationsmålet ska vara vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Sverige har också antagit 16 miljö kvalitetsmål som anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Det svenska miljömålssystemet har inte sitt ursprung i EU-arbetet. Däremot betonas EU-samarbetets betydelse i generationsmålet och för att nå flera av miljö kvalitetsmålen samt vid utformning av etappmål och preciseringar till miljö kvalitetsmålen. Miljö kvalitetsmålen kan ha en styrande verkan även om målen i sig inte innehåller rättsliga krav. Ett sätt att konkretisera miljö kvalitetsmålen är genom att ange gränsvärden som inte får överskridas. Gränsvärdena kan anges genom juridiskt bindande miljö kvalitetsnormer och utifrån dessa kan åtgärdsprogram tas fram som blir styrande för kommuners och myndigheters agerande. Det finns olika typer av miljö kvalitetsnormer varav vissa anger gränsvärden som inte får överskridas alternativt underskridas medan andra anger riktvärden och mer långsiktiga mål.

Sveriges miljöarbete

Miljömålssystemet är strukturerat enligt följande modell:

- ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljö kvalitetsmålen
- miljö kvalitetsmål som anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
- etappmål som anger steg på vägen till miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

Källa: <http://www.naturvardsverket.se/sv/Sveriges-miljomal--for-ett-hallbart-samhalle/Miljomalssystemet/>

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) infördes med miljöbalken 1999 och utgör ett juridiskt bindande styrmedel. Syftet med normerna är att hantera miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor, exempelvis trafikens miljöpåverkan. En miljökvalitetsnorm reglerar störningsnivåer eller föroreningsnivåer som människor kan utsättas för och kan reglera den högsta tillåtna halten av ett visst ämne i luft, mark, eller vatten. De flesta miljökvalitetsnormerna utgår från olika EU-direktiv och kan användas som styrmedel för att nå miljökvalitetsmålen. Miljökvalitetsnormer ska bl.a. iakttas vid planering och planläggning och finns för:

- olika föroreningar i utomhusluften (SFS 2001:527)
- olika parametrar i vattenförekomster (SFS 2004:660)
- olika kemiska föreningar i fisk- och musselvatten (SFS 2001:554)
- omgivningsbuller (SFS 2004:675)

Miljömål och normer i planeringen

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö³³ har en tydlig koppling till fysisk planering. Enligt regeringens bedömning³⁴ innebär miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö bl.a. att:

- städer och tätorter planeras utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor,
- en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur utvecklas både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader utformas hållbart,
- människor inte utsätts för skadliga luftföroreningar, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker,
- användningen av energi, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och främst förnybara energikällor används och
- den totala mängden avfall och avfallens farlighet minskar samtidigt som avfallshandlingen är effektiv för samhället och enkel för konsumenterna [...]

Tidigare har ett antal del som konkretiserar miljömålet genom att ange inriktning och tidsperspektiv antagits av riksdagen. Dessa ska i enlighet med prop. 2009/10:155 efterhand ersättas av etappmål med liknande funktion. De gällande miljökvalitetsnormerna utgör viktiga verktyg för att uppnå miljökvalitetsmålen. Enligt 2 kapitlet PBL ska miljökvalitetsnormer iakttas vid planering och planläggning. Planeringen utgör ett viktigt instrument för att bidra till att uppfylla normerna. Kommunerna kan i sitt planläggningsarbete analysera och redovisa hur föroreningshalter, värden för vattenkvaliteten eller bullernivåer ska hanteras. Om det behövs för att uppfylla miljökvalitetsnormerna kan regeringen, eller en myndighet, en kommun eller kommunförbund, enligt 5 kapitlet miljöbalken, upprätta ett

³³ Målet innebär att: Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

³⁴ prop. 2009/10:155

åtgärdsprogram. Åtgärdsprogram har upprättats för kvävedioxid och partiklar samt för buller och vattenförekomster. Åtgärdsprogrammen måste beaktas vid bl.a. översiktsplaneringen för att säkerställa att normer inte överträds.

Enligt nya PBL, som träder i kraft 2011-05-02, ska det av översiktsplanen bland annat framgå hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för hållbar utveckling inom kommunen.

Myndighetsansvar för miljömålen

Naturvårdsverket har samordningsansvaret för miljömålsuppföljningen med tillhörande rapportering och ansvarar för sammanlagt tio miljö kvalitetsmål. Övriga myndigheter med ansvar för var sitt miljö kvalitetsmål är Boverket, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Skogsstyrelsen, Strålsäkerhetsmyndigheten och Sveriges geologiska undersökning.

Direktiv för samordnad tillståndsprövning

IPPC-direktivet

De flesta av de av EU antagna rättsakterna riktar sig till ett specifikt miljöområde. Detta har skapat kritik mot att vissa miljöproblem faller mellan stolarna genom att flyttas fram och tillbaka mellan olika politikområden. Genom det s.k. IPPC-direktivet³⁵, som ursprungligen trädde i kraft 1996, infördes för första gången ett verktyg för samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar. Syftet med direktivet är att möjliggöra en samordnad tillståndsprövning av de industri anläggningar som omfattas av direktivet. I Sverige handlar det om runt tusen anläggningar. Med samordnad tillståndsprövning menas att inte ett enskilt miljöområde ska vara i fokus utan att anläggningens konsekvenser på allt från luft och mark, till buller och avfall, ska beaktas vid tillståndsprövningen. Enligt artikel 9.3 i IPPC-direktivet ska varje tillstånd innehålla villkor som säkerställer skyddet för mark och grundvatten.

Industriutsläppsdirektivet

Vid regeringssammanträde den 21 oktober 2010 beslutades om kommitédirektiv 2010:113 som innebär att en särskild utredare ska få i uppgift att föreslå hur EU:s direktiv om industriutsläpp³⁶ ska genomföras i svensk rätt. Industriutsläppsdirektivet eller IED (Industrial Emissions Directive) är mer omfattande än IPPC-direktivet och mer detaljerad vad gäller föroreningsskador. I framtiden ska varje tillstånd ”innehålla bestämmelser om regelbunden kontroll av mark och grundvatten i fråga om farliga ämnen som kan påträffas på platsen och som kan leda till föroreningar inom

³⁵ (2008/1/EG)

³⁶ samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar

anläggningens område”³⁷. Det nya direktivet innehåller även bestämmelser om tillsyn. Utredaren ska redovisa uppdraget till Miljödepartementet senast den 31 december 2011.

Luftföroreningar

Enligt en rapport från den Europeiska miljöbyrån³⁸ utgör fina partiklar, trots vissa uppnådda utsläpps begränsningar, luftföroreningarnas största hot mot människors hälsa. Luftföroreningar uppstår vid förbränning och transportsektorn står för den största andelen föroreningar i Sverige. Viss typ av luftföroreningar har påtaglig gränsöverskridande karaktär och upp emot 90 procent av utsläppen av marknära ozon har förts till Sverige med vindar från andra europeiska länder.

Följande rättsakter inom EU har betydelse för luftföroreningar

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Luftkvalitetsdirektivet (2008/50/EG)	I första hand genom Miljöbalken, olika förordningar och föreskrifter	Naturvårdsverket	Ett nytt ramdirektiv för luftkvalitet som ersätter det nu gällande ramdirektivet (96/62/EG) och har som mål att skapa bättre luftkvalitet och renare luft i Europa
Takdirektivet (2001/81/EG)	Miljöbalken samt Förordning om nationella utsläppstak för luftföroreningar (2003:65)	Naturvårdsverket	Direktiv som fastställer nationella utsläppstak för vissa luftföroreningar
Direktiv (2008/1/EG) om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar	Miljöbalken, olika förordningar och föreskrifter	Naturvårdsverket	syftar till att genom samordnade åtgärder förebygga och minska föroreningar från angivna verksamheter
KOM(2005) 446 Tematisk strategi för luftförorening			Innehåller delmål för luftföroreningsnivån inom EU och förslag om hur dessa mål kan uppnås

EU-direktiv av betydelse för luftkvaliteten

EU har antagit ett flertal direktiv i syfte att förbättra luftkvaliteten. Direktiven omfattar flera olika typer av föroreningar och föroreningskällor. Utöver de ovan listade direktiven finns en mängd andra direktiv som fastställer gemensamma regler för högsta tillåtna halter av svaveldioxid, kvä-

³⁷ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/45/09/d7ce2290.pdf>

³⁸ <http://www.eea.europa.eu/sv/themes/urban/about-the-urban-environment>

veoxider, partiklar (stora och små), bly, bensen, kolmonoxid och ozon. Utöver detta har EU genom rådets beslut (97/101/EG) inrättat ett ömsesidigt utbyte av information och uppgifter från nätverk och enskilda stationer som mäter luftförorening i medlemsstaterna. I syfte att komplettera den redan existerande lagstiftningen antog kommissionen 2005 en tematisk strategi för luftförorening³⁹. Den tematiska strategin fastslår bl.a. målet att minska antalet dödsfall som kan kopplas till luftföroreningar med 40 % fram till 2020, jämfört med 2000. Den tematiska strategin bygger bl.a. på forskningsresultat som tagits fram inom programmet Ren luft i Europa (CAFE).

Koppling till fysisk planering

De svenska miljökvalitetsnormerna för utomhusluft har sin grund i ramdirektivet för luftkvalitet (96/62/EG). Detta direktiv, som nu ersätts av Luftkvalitetsdirektivet (2008/50/EG), införlivades i svensk lagstiftning med förordning (SFS 2001:527) om miljökvalitetsnormer för utomhusluft. De miljökvalitetsnormer som regeringen fastställt kompletterar miljökvalitetsmålet *frisk luft*. Miljökvalitetsnormer finns för svaveldioxid, kvävedioxid, kolmonoxid, bensen, partiklar, bly, ozon m.fl. Normerna anger föroreningsnivåer som inte får överskridas efter en viss tidpunkt. Ett undantag är normen för ozon som istället ska eftersträvas att uppnås. De luftnormer som haft störst påverkan på fysisk planering är kvävedioxid och partiklar. Det är framförallt i storstäderna som gränsvärdena riskerar att överskridas och behöver beaktas i planeringen. Enligt bestämmelserna i PBL får planläggningen inte medverka till att en miljökvalitetsnorm överträds.

Att inte undantag mot att överskrida normerna får medges i planeringen enligt PBL har kritiserats. Enligt PBL-kommitténs utredning (SOU 2005:77) vore det önskvärt att i PBL införa kompensationsåtgärder som gör det möjligt att överskrida en miljökvalitetsnorm på en plats om detta samtidigt innebär att normen underskrivs i ett annat område och att luftkvaliteten som helhet förbättras.⁴⁰

Buller

Den svenska riksdagen har uttalat ett långsiktigt mål om en bullerfri boendemiljö och att människor inte ska utsättas för skadliga bullerstörningar. Det av EU antagna bullerdirektivet från 2002 ställer krav på att utarbeta handlingsplaner med förslag på åtgärder.

³⁹ KOM(2005) 446

⁴⁰ Det holländska miljödepartementet (VROM) har utarbetat en lag som gör det möjligt att under vissa omständigheter överskrida de nationella gränsvärdena för buller, luft- och markföroreningar eller lukt - se ByggaBoDialogen (2009) *Provprojekt i stadsförtätning*.

Följande rättsakter inom EU har betydelse för buller

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Direktiv (2002/49/EG) om omgivningsbuller	Miljöbalk (1998:808) Förordning om omgivningsbuller (2004:675)	Naturvårdsverket	om bedömning och hantering av omgivningsbuller

Kopplingen till fysisk planering

Den svenska miljö kvalitetsnormen för buller har delvis sin grund i direktivet om omgivningsbuller (2002/49/EEG). Detta direktiv införlivades i svensk lagstiftning med förordning (SFS 2004:675) om omgivningsbuller. Förordningen avser buller från vägar, järnvägar, flygplatser och industriell verksamhet. Enligt miljö kvalitetsnormen ska det eftersträvas att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa. Däremot anges inga konkreta gränsvärden för tillåtna eller otillåtna bullernivåer.

Sverige har påbörjat arbetet med att införa det av EU antagna bullerdirektivet. Som ett led i detta har bullersituationen vid hårt trafikerade vägar, järnvägar, flygplatser samt i de tre storstäderna kartlagts. Kartläggningen fortsätter därefter med mellanstora städer. Av kartläggningen framgår att en stor del av landets befolkning bor i områden med vägtrafikbuller som överstiger det svenska riktvärdet. Utifrån kartläggningen har strategiska bullerkartor samt åtgärdsprogram tagits fram. Åtgärdsprogrammen utgör underlag i planeringen och ska ge en samlad redovisning av bullersituationen samtidigt som de bl.a. ska beskriva de bullerminskande åtgärder som vidtagits eller planeras att vidtas under de kommande fem åren. Boverket har tagit fram allmänna råd som började gälla 1 mars 2008 och som är avsedda att användas vid planeringen av bostäder i områden med väg- och spårtrafik.

Avfallshantering

Med avfall avses enligt 15 kap miljöbalken varje föremål, ämne eller substans som ingår i en avfallskategori och som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med. Definitionen av avfall utgår från framtagna EG-direktiv men vad som klassas som avfall avgörs från fall till fall. De första rättsakterna inom detta område antogs på 1970-talet men fortfarande saknar EU en sammanhållen avfallspolitik⁴¹. Istället har ett antal lagar antagits som bl.a. syftar till att minska avfallsmängden och se till att avfallet återvinns och återanvänds.

⁴¹ Se Dühr, S. et.al. (2010) s. 334

Följande rättsakter inom EU har betydelse för avfallshanteringen

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Ramdirektivet för avfall (2008/98/EG)	Miljöbalken, förordningar och föreskrifter	Naturvårdsverket	Reviderar avfallsdirektiven 75/442/EEG samt 2006/12/EG och syftar till att förebygga eller minska avfallens negativa följder. Innehåller bestämmelser om avfallsplaner.
Avfallsdeponidirektivet (99/31/EG)	Förordning (2001:512) om deponering av avfall	Naturvårdsverket	om deponering av avfall
Direktiv (2000/76/EG) om förbränning av avfall	Förordning (2002:1060) om avfallsförbränning	Naturvårdsverket	Att begränsa den negativa inverkan på miljön från förbränning av avfall

Koppling till fysisk planering

Att minska den totala mängden genererat avfall och att minska risken för påverkan på hälsa och miljö utgör ett av målen inom miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö*. Utifrån miljö kvalitetsmålen ska hanteringen av avfall samt nödvändiga åtgärder planeras. Den svenska avfallspolitiken påverkas av olika EU-direktiv och två avfallsdirektiv har särskilt stor bäring på den fysiska planeringen. Direktiv 75/442/EEG (reviderad genom ramdirektivet för avfall 2008/98/EG) ställer krav på medlemsländerna att ta fram avfallsplaner som ska gälla för det egna landet. Avfallsplanerna ska vara till stöd i genomförandet av åtgärder enligt avfallshierarkin:

- Förebygg att avfallet uppkommer
- Förbered avfallet för återanvändning
- Återvinn materialet
- Återvinn materialet på annat sätt, till exempel förbränning
- Forsla bort avfallet.

Avfallsplanerna ska även innehålla uppgifter om vilken typ och hur mycket avfall som finns, hur insamlingssystemen ska fungera etc. Det övergripande syftet med avfallsplanen är att minska avfallshanteringens miljöpåverkan. Naturvårdsverket ansvarar för att det finns en nationell avfallsplan som bl.a. ska ange inriktningen för den kommunala avfallshanteringen. Kommunerna är enligt miljöbalken skyldiga att ha en avfallsplan.

Ett annat för den fysiska planeringen betydelsefullt avfallsdirektiv är 99/31/EG om deponering av avfall som fastställer minimikrav på depo-

nier och förbränningsanläggningar som tar hand om avfall. Direktivet innebär att en enhetlig standard införs med specifika miljökrav på deponier. Direktivet anger bl.a. gränsvärden för utsläpp, förbränningstemperatur och krav på tätskikt för att skydda mark och vatten mot läckage. I Sverige har antalet deponier minskat avsevärt sedan genomförandet av deponidirektivet.

Förebyggandet av utsläpp av farliga ämnen

Sex år efter Sevesoolyckan i Italien 1976, som resulterade i ett stort dioxinutsläpp, antogs det första Sevesodirektivet⁴². Direktivet följdes 1996 upp av Seveso II⁴³. Syftet med Sevesodirektivet är att förebygga allvarliga olyckshändelser med farliga ämnen och att lindra följderna av en eventuell olycka för människor och miljön.

Följande rättsakter inom EU har betydelse för förebyggandet av utsläpp av farliga ämnen

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Sevesodirektivet (96/82/EG)	Har bl.a. genomförts i svensk lagstiftning genom lagen (1999:381)	MSB	Syftar till att förebygga och begränsa följderna av allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår

Koppling till fysisk planering

Sevesodirektivets mål om att förebygga olyckshändelser, med utsläpp av farliga ämnen som följd, ska beaktas vid reglering av markanvändning. Direktivet aktualiseras exempelvis vid tillståndsgivning för nya anläggningar och när ny bebyggelse planeras nära befintliga anläggningar. Direktivet ska tillämpas på alla verksamheter där farliga ämnen förekommer eller kan uppstå när en olycka inträffar⁴⁴. Den fysiska planeringen enligt PBL påverkas genom kopplingen till hälsa och säkerhet. Vid planering för verksamheter som berörs av direktivet måste bl.a. lokaliseringsriktlinjer och skyddsavstånd anges.

Klimat

EU:s klimatarbete kan delas upp i två huvudinriktningar: dels anpassningsarbetet inför ett förändrat klimat och dels arbetet med att minska påverkan på klimatet. FN:s ramkonvention om klimatförändringar

⁴² Direktiv 82/501/EEG

⁴³ Direktiv 96/82/EG om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår

⁴⁴ Följande tillämpningsområden är undantagna: Militära anläggningar; Faror som har samband med joniserande strålning; Transporter av farliga ämnen på väg, järnväg, inre vattenvägar, till sjöss eller med flyg; Transport av farliga ämnen i rörledningar utanför sådana anläggningar som avses i detta direktiv; Avfallsdeponier.

(UNFCCC) utgör grunden för EU:s klimatpolitik. I syfte att minska utsläppen av växthusgaser har EU satt upp mål och infört regler för utsläppshandel. Planeringsarbetet kan sedan bidra till att minska konsekvenserna av klimatförändringarna genom att stärka samhällets beredskap.

Följande rättsakter inom EU har betydelse för klimatarbetet

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen	Lag (2004:1199) om handel med utsläppsrätter Förordning (2004:1205) om handel med utsläppsrätter m.fl.	Energimyndigheten och Naturvårdsverket	Inrättar EU:s system för utsläppshandel
KOM(2007) 2 Att begränsa den globala klimatförändringen till 2 grader Celsius - Vägen framåt mot 2020 och därefter			Ingår i klimat- och energipaketet och innehåller förslag för att begränsa klimatförändringen.
KOM 2000(88) Det europeiska klimatförändringsprogrammet			Syftar till att identifiera de mest miljövänliga och kostnadseffektiva åtgärderna för att EU ska kunna nå sina mål enligt Kyotoprotokollet
KOM (2009) 82 En gemenskapsstrategi för förebyggande av katastrofer.			Syftar till att förebygga naturolyckor och olyckor orsakade av människor.
KOM(2009) 147 Anpassning till klimatförändring: en europeisk handlingsram			Vidareutvecklar diskussionen om klimatets effekter på EU-nivå
KOM(2005) 35 Seger i kampen mot den globala klimatförändringen			Innehåller rekommendationer om ett antal punkter som bör ingå i EU:s framtida strategier för att hantera klimatförändringen

Minskad klimatpåverkan

Övergripande klimatmål för EU är att begränsa temperaturökningen till två grader jämfört med den förindustriella nivån. Klimatmålen har förtydligats i EU:s klimat- och energipaket (2008) som innehåller riktlinjer för hur mycket varje EU-medlemsland måste minska sina växthusgasutsläpp fram till år 2020. Mål som antagits och som ska ligga till grund för detta arbete inkluderar:

- Minska växthusgasutsläppen med minst 20 procent, jämfört med 1990 års nivåer.

- Sänka energiförbrukningen med 20 procent genom bättre energieffektivitet.
- Höja andelen förnyelsebar energi till 20 procent av all energikonsumtion.
- Höja andelen biobränsle för transporter till 10 procent.

Inom ramen för klimatförändringsprogrammet⁴⁵ som upprättades 2000 har EU genomfört ett antal olika åtgärder och program som haft som mål att minska utsläppen. Systemet för handel med utsläppsrätter av växthusgaser utgör ett konkret instrument som EU infört för att minska utsläppen. Systemet innebär att EU bestämmer nivån för hur mycket växthusgaser som den tunga industrin får släppa ut. För närvarande delas en viss del av utsläppsrätterna ut men målet är att samtliga utsläppsrätter ska säljas på auktion senast 2027. Från 2012 kommer även flygindustrin att ingå i handeln med utsläppsrätter. Även branscher som inte omfattas av systemet med utsläppshandel kommer att få en utsläppsgräns som innebär att de ska minska sina utsläpp med 10 procent jämfört med vad man släppte ut 2005.

Klimatanpassning

I juni 2007 lade kommissionen fram en grönbok om anpassning⁴⁶ som två år senare följdes upp av vitboken om anpassning till klimatförändring⁴⁷. I vitboken presenteras en ram för att minska EU:s sårbarhet för följderna av klimatförändringarna. Arbetet delas in i två faser där man i fas 1 (2009–2012) ska lägga grunden för utarbetandet av en omfattande EU-strategi för klimatanpassningsarbetet. I fas 2 ska sedan det konkreta arbetet med att genomföra de åtgärder som identifieras i strategin påbörjas. Vitboken ska ses som ett komplement till EU-ländernas åtgärder.

Ett annat initiativ med bäring på anpassningsarbetet är EU:s Gemenskapsstrategi för förebyggande av katastrofer⁴⁸ som innehåller förslag om hur EU ska bli bättre på att arbeta med att förebygga naturolyckor och olyckor som orsakats av människor. Utöver ovan nämnda strategier ger EU finansiellt stöd till flera projekt som har klimatanpassningsinriktning. Projekten återfinns framförallt inom sjunde ramprogrammet samt EU:s territoriella samarbetsprogram.

Koppling till fysisk planering

EU:s grönbok lyfter fram planeringens roll för att bedöma konsekvenserna och hantera riskerna med ett förändrat klimat. Riskerna för olyckor, översvämningar och erosion är viktiga allmänna intressen att ta hänsyn till. Planeringen kan bidra till att minska samhällets utsatthet för klimatförändringarnas följder bl.a. genom att beakta de risker klimatförändringen för med sig vid lokaliseringen av ny bebyggelse och infrastruktur. En medveten planering kan tillsammans med förebyggande åtgärder minska samhällets sårbarhet. Utöver en anpassning av samhället kan planeringen

⁴⁵ Klimatförändringsprogrammet bygger på KOM 2000(88) samt KOM(2001) 580

⁴⁶ KOM(2007) 354

⁴⁷ KOM(2009) 147

⁴⁸ KOM(2009) 82

även bidra till att minska växthusgasutsläppen, inte minst för trafiksektorn. Att minska trafikens miljöpåverkan är avgörande för en långsiktig hållbar utveckling. Med medveten planering kan man påverka res- och transportsträckor samt bidra till att öka attraktiviteten för hållbara transportmedel.

Sammanfattning av kopplingen till fysisk planering

EU har antagit ett flertal direktiv som syftar till att förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp. I flera av dessa direktiv anges gränsvärden för miljökvaliteten. Dessa gränsvärden får betydelse för planeringen i Sverige och kan bl.a. påverka beslut om var viss typ av bebyggelse och verksamhet ska lokaliseras. Miljökvalitetskraven som anges i EU:s rättsakter kommer i Sverige till uttryck i miljökvalitetsnormer och ibland i miljömålssystemet etappmål eller preciseringar till miljökvalitetsmålen. Enligt bestämmelserna i PBL får planläggningen inte medverka till att en miljökvalitetsnorm överträds. Det är framförallt i storstäderna som miljökvalitetsnormerna riskerar att överskridas.

EU kan i framtagna direktiv även ställa krav på att åtgärdsprogram utarbetas som underlag i planeringen. Genom att ställa krav på tillgång till underlag och konkreta åtgärdsförslag kan EU påverka planeringen utan att anta bindande gränsvärden. Vad gäller EU:s klimatpolitik har både initiativ för att minska klimatpåverkan och för att anpassa samhället till ett förändrat klimat betydelse för planeringen. Antagandet av gemensamma klimatmål och upprättandet av ett gemensamt system för utsläppshandel har bidragit till att skapa gemensamma spelregler för EU:s medlemsländer. EU kan sedan ge finansiellt stöd till olika klimatinriktade projekt för att därigenom påskynda arbetet med att uppfylla antagna mål och strategier.

Källförteckning: EU:s politik för att förebygga och begränsa föroreningar och utsläpp

Referenser: Miljökvalitetsmålen

SOU 2005:77 Får jag lov? Slutbetänkande av PBLkommittén

http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2005/miljokvalitetsnormer_i_fysisk_planering.pdf

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Lagar-och-andra-styrmedel/Miljokvalitetsnormer/Miljokvalitetsnormer-och-andra-styrmedel/>

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Sveriges-miljomal--for-ett-hallbart-samhalle/Miljokvalitetsmal/>

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Sveriges-miljomal--for-ett-hallbart-samhalle/Miljomalssystemet/>

Regeringens proposition 2000/01:130

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/97/7808aab9.pdf>

Miljömålsportalen: www.miljomal.nu

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GX03155

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2055>

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/97/7808aab9.pdf>

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GX03155

Referenser: Miljökvalitetsnormer

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Lagar-och-andra-styrmedel/Miljokvalitetsnormer/Om-miljokvalitetsnormer/>

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/97/7808aab9.pdf>

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/3770>

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Lagar-och-andra-styrmedel/Miljokvalitetsnormer/Miljokvalitetsnormer-och-andra-styrmedel/>

Referenser: IPPC- och Industriutsläppsdirektivet

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/45/09/d7ce2290.pdf>

<http://www.opengov.se/govtrack/dir/2010:113/>

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/soil_protection/index_sv.htm

<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Miljo/>

Referenser: Luftföroreningar

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/air_pollution/index_sv.htm

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/air_pollution/l28159_sv.htm

http://ec.europa.eu/environment/air/index_en.htm

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GX03155

http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2005/miljokvalitetsnormer_i_fysisk_planering.pdf

<http://www.tofr.info/Huvudingangar1/EU-register/Luft/>

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GX03155

<http://www.eea.europa.eu/sv/themes/urban/about-the-urban-environment>

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/97/7808aab9.pdf>

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GX03155

Referenser: Buller

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8321-2.pdf>

http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2005/miljokvalitetsnormer_i_fysisk_planering.pdf

<http://www.boverket.se/Planera/planeringsfragor/Buller/>

Referenser: Avfallshantering

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/waste_management/ev0010_en.htm

<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Miljo/Avfall/>

http://ec.europa.eu/environment/waste/landfill_index.htm

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/97/7808aab9.pdf>

Dühr, S. et.al (2010) European spatial planning and territorial cooperation, s. 334

http://www.svensktnaringsliv.se/multimedia/archive/00020/Milj_balken_-_S__ber_20106a.pdf

<http://www.tofr.info/Huvudingangar1/EU-register/Avfall/>

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Produkter-och-avfall/Avfall/Mal-strategier-och-resultat/Avfallsplanering/>

Referenser: Förebyggandet av utsläpp av farliga ämnen

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/civil_protection/l21215_sv.htm

Dühr, S. et.al (2010) European spatial planning and territorial cooperation, s. 336

SOU 2005:77 Får jag lov? Slutbetänkande av PBLkommittén

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/05/06/66/dc14b704.pdf>

Referenser: klimatarbetet

Om utsläppsbegränsningar

<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Miljo/Klimat/>

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/index_sv.htm

http://ec.europa.eu/clima/policies/package/index_en.htm

http://ec.europa.eu/climateaction/eu_action/index_sv.htm

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/environment/article_7298_sv.htm

Om anpassningsarbetet

http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/relation/relation_other/npodocs/sweden/2009/com20090175/com20090175_riksdag_opinion_sv.pdf

<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2011/Klimatanpassning-i-planering-och-byggande-webb.pdf>

<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2010/Planer-som-styrmedel.pdf>

<http://www.smhi.se/klimatanpassningsportalen/roller-och-ansvar/vem-har-ansvaret/internationellt-1.6274>

<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2011/Klimatanpassning-i-planering-och-byggande-webb.pdf>

<http://www.boverket.se/Planera/planeringsfragor/Klimat/>

3.4 Miljöinformation /Miljödata

EU har antagit ett antal direktiv som behandlar tillgången till information och möjligheten att delta i beslutsprocesser inom miljöområdet. Direktiven bygger i stor utsträckning på Århuskonventionen som är en internationell konvention som reglerar förhållandet mellan allmänheten och myndigheter i dessa frågor. Konventionen fastslår bl.a. att medborgare har rätt att få tillgång till miljöinformation.

Följande EU-direktiv har betydelse för miljöinformation och miljödata

Rättsakter inom EU	Införandet i svensk lagstiftning	Ansvarig myndighet i Sverige	Inriktning
Inspiredirektivet (2007/2/EG)	Lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation	Lantmäteriet	Syftar till att upprätta en infrastruktur för rumslig information i EU
Direktiv (2003/4/EG) om miljöinformation	Tryckfrihetsförordning (1949:105) Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) Lag om miljöinformation hos vissa enskilda organ (2005:181)	Naturvårdsverket	om allmänhetens tillgång till miljöinformation och om upphävande av rådets direktiv 90/313/EG
Förordning (166/2006) om upprättande av ett europeiskt register över utsläpp och överföringar av föroreningar			upprättar ett integrerat register över utsläpp och överföringar av föroreningar på gemenskapsnivå
Förordning (1210/90) om inrättande av Europeiska miljöbyrån och Europeiska nätverket för miljöinformation och miljöövervakning			Med förordningen inrättas bl.a. det europeiska gemenskapsorganet Europeiska miljöbyrån.

Inspiredirektivet

Inspiredirektivet trädde i kraft våren 2007 och kommer att genomföras i Sverige genom lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation. Inspiredirektivet syftar till att underlätta tillgången till information för den europeiska miljöpolitiken. Myndigheter, kommuner och vissa enskilda organ som har geografisk miljöinformation (geodata) ska medverka i infrastrukturen och göra information och tjänster tillgängliga för allmänheten. Den geografiska miljöinformationen finns sedan 1 januari 2011 tillgänglig på geodataportalen⁴⁹. Den förbättrade tillgången till geografisk

⁴⁹ www.geodata.se

miljöinformation ger stöd i planeringen och gör det lättare att beskriva tillståndet i miljön och att följa förändringar över tid.

Europeiska miljöbyrån

Förordningen om inrättande av europeiska miljöbyrån⁵⁰ trädde i kraft 1993. Miljöbyrån har 32 medlemsländer och har till uppgift att tillhandahålla tillförlitlig och oberoende miljöinformation. Den framtagna informationen ska kunna jämföras på EU-nivå och kunna användas som underlag för EU och medlemsländerna att vidta åtgärder för att skydda miljön, utvärdera genomförandet av åtgärderna samt se till att allmänheten får tillgång till information om miljöförhållandena. Medlemsländerna är skyldiga att tillhandahålla uppdaterad information till miljöbyrån angående huvuddragen i de nationella informationsnätverken för miljöfrågor.

Europeiska miljöbyrån

Har i uppdrag att:

- förse gemenskapen, medlemsstaterna och tredje land som önskar engagera sig med den objektiva information som krävs för att utforma och genomföra en effektiv politik för miljöskydd,
- tillhandahålla sådan teknisk, vetenskaplig och ekonomisk information som behövs för att fastställa, förbereda och genomföra åtgärder och lagar rörande miljöskydd,
- utveckla prognosmetoder så att lämpliga förebyggande åtgärder kan vidtas i tid,
- se till att europeisk miljöinformation blir införlivad i internationella miljöprogram, t.ex. de som utvecklas av FN och dess fackorgan.

Källa: http://www.europarl.europa.eu/factsheets/4_9_1_sv.htm

Andra databaser

Urban Audit

Urban Audit samlar in information från medlemsländernas statistikbyråer under överinseende av EU:s statistikbyrå Eurostat. Statistiken täcker runt 300 variabler om levnadsförhållandena i Europas städer och täcker in bl.a. sysselsättning, miljö, boende, transport, kultur.

CORINE

Kommissionen initierade 1985 programmet CORINE (Coordination of Information on the Environment) i syftet att övervaka miljöutvecklingen i Europa. År 1994 övertog Europeiska miljöbyrån (EEA) ansvaret där ett av projekten som ingår är CORINE Land Cover (CLC). Inom projektet CLC görs standardiserade undersökningar av Europas marktäckte. Undersökningar presenteras i form av digitala kartor som gör det möjligt att mäta de territoriella konsekvenserna samt miljöpåverkan av olika politikområden, såsom jordbrukspolitik, regionalpolitik och transportpolitik. Det insamlade datamaterialet gör det även möjligt att spåra förändringar i markanvändning över tid.

ESPON

⁵⁰ Förordning 1210/90

ESPO-programmet finansieras genom EU:s regionalfond (ERUF) och analyserar rumsliga utvecklingstrender och den territoriella påverkan av olika politikområden, inklusive EU:s miljöpolitik.

Källförteckning Miljöinformation/Miljödata

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/05/06/66/dc14b704.pdf>

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/3770>

<http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2011/Klimatanpassning-i-planering-och-byggande-webb.pdf>

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/3770>

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GX03155

http://www.europarl.europa.eu/factsheets/4_9_1_sv.htm

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/environment/article_7293_sv.htm

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/environment/article_7292_sv.htm

http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/urban/audit/index_sv.htm

Dühr, S. et.al (2010) European spatial planning and territorial cooperation

4. Reflektioner med förslag på framtida rapportutveckling

Denna studie ger en övergripande kartläggning av betydelsefulla EU-initiativ inom miljöområdet som får påverkan på planeringen i Sverige. Det övergripande syftet har varit att öka förståelsen för på vilket sätt och inom vilka områden som EU påverkar planeringen. På grund av tidsskäl har det inte varit möjligt att göra fördjupade studier av miljöpolitikområdena. Syftet har varit att på begränsad tid få en grundläggande kartläggning av ett stort antal miljöpolitikområden. Kartläggningen kan emellertid heller aldrig bli komplett utan denna studie bör ses som en grundläggande plattform utifrån vilken det är möjligt att gå vidare med fördjupade studier och analyser av de olika ämnesområdena.

För att kartläggningen ska kunna utgöra ett stöd i planeringen krävs att den aktualiseras och hålls levande. Några användbara källor för att hålla sig á jour med utvecklingen inom EU:s miljöpolitik i framtiden är:

- Miljödirektoratets hemsida: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_sv.htm ger tillgång till rättsakter, strategier och andra typer av EU-initiativ.
- Europeiska miljöbyråns hemsida: www.eea.europa.eu ger tillgång till olika publikationer, datainformation och kartor inom miljöområdet med koppling till planering.
- ESPON kommer den 28 februari 2011 att presentera ett rapportutkast för projektet Assessment of Regional and Territorial Sensitivity (ARTS). Rapporten kommer att presentera en uppdaterad territoriell konsekvensanalys av antagna EU-direktiv. Läs mer på: http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_AppliedResearch/arts.html

Metod för att hålla dokumentet uppdaterat och levande

EU påverkar planeringen och den rumsliga utvecklingen i Sverige. För den som är uppdaterad och medveten om hur dessa processer fungerar finns möjlighet både att utnyttja den potential som EU-samarbetet innebär

samt att minska risken för att framtagna EU-initiativ ska få negativa följder för det svenska planeringssystemet. Ett tillvägagångssätt för att hålla kartläggningen levande i framtiden vore att etablera ett myndighetsövergripande samarbete genom kontakter med i första hand experter på de myndigheter som är aktiva inom respektive miljöpolitikområde. Därigenom kan kartläggningen kompletteras och kvalitetssäkras. Statliga myndigheter som kan ha intresse av en bred kartläggning av hur EU påverkar svensk planering är bl.a. Boverket, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, MSB, SGU, Energimyndigheten, SMHI. Viktigt om man ska etablera ett sådant samarbete är att tilldela en myndighet det övergripande ansvaret för att driva samarbetet och se till att övriga myndigheter tar sitt ansvar. Inspiration till arbetsupplägg kan sökas i Holland vars miljödepartement tog fram en ambitiös studie 2004⁵¹. För att vidareutveckla betydelsen av de olika initiativen för den fysiska planeringen kan det dessutom vara nödvändigt att även vända sig till kommuner och regionala företrädare.

En annan metod för att hålla dokumentet levande är att anordna årligen återkommande seminarier. Att enbart använda sig av olika typer av skriftliga källor för att spåra EU:s påverkan på planeringen ger begränsad kunskap. Genom att samla människor med olika erfarenheter och inriktningar till gemensamma övningar kan konsekvenserna av aktuella initiativ och frågeställningar diskuteras utifrån olika infallsvinklar. Ledare för ett sådant seminarium kan antingen vara en inhyrd konsult som har bra inblick inom området eller en person inom myndigheten som tilldelas särskilt ansvar för att hålla myndigheten uppdaterad.

Alternativa inriktningar för framtida studier

Både EU:s påverkan på Sverige och den omvända relationen har betydelse. I denna rapport ligger fokus på det förstnämnda men man kan även tänka sig en analys av Sveriges möjligheter att påverka EU och vilken nytta ett mer proaktivt EU-engagemang kan innebära för planeringen. Vilka påverkanskanaler finns tillgängliga för svenska aktörer? Vilka forum ger störst möjlighet till inflytande?

Ett annat sätt att gå vidare med studien vore att kartlägga de territoriella konsekvenserna av EU:s miljöpolitik i Sverige: Vad har exempelvis EU:s bullerdirektiv, vattendirektiv eller luftkvalitetsdirektiv fått för fysiska avtryck i geografin? Vilka territoriella konsekvenser kan man se av EU:s klimat- och energipolitik? ESPON erbjuder bra underlag för ett sådant uppföljningsarbete.

Ett sista förslag på en framtida uppföljning vore att studera effekterna av icke bindande EU-instrument och aktiviteter. Inte minst den tidigare nämnda holländska studien har visat att den informella delen av EU:s miljöpolitik har stor betydelse.

⁵¹ Netherlands Institute for Spatial Research (2004) *Unseen Europe: A survey of EU politics and its impact on spatial development in the Netherlands*

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Besök: Drottninggatan 18
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se